

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

10. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The 10th issue

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2005

Jánossy Dénes (1926-2005), az MME alapító elnöke emlékének
To the memory of Dénes Jánossy

ISSN 1416-6356
ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

***Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas county group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., www.extra.hu/chernelmte, www.fw.hu/chernelmte

Dr. Gyurácz József

elnök/president

Dr. Bánhidi Péter

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

Barbácsy Zoltán

Lőrincz Csilla

alelnök/vice-president

Jene Sándor

Kelemen Tibor

titkár-helyettes/deputy secretar

Tartalom

	Oldal
EGYESÜLETI ÉLET	
10 éves a Cinege	5
Visszatekintés 2005-re	6
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Barbácsy Zoltán</i> : A Vas megyei fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) állomány fekete éve 2005	8
<i>Gruber Ágnes</i> : A gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>) és a partifecske (<i>Riparia riparia</i>) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében, 2005	10
<i>Dankovics Róbert, Gruber Ágnes</i> : Pályázat a kétéltűek (Amhibia) védelmében	13
MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA	
<i>Gruber Ágnes</i> : Felhívás madarak felmérésre	16
<i>Bánhidi Péter, Gyurác József</i> : Madárgyűrűző programok a Tömördi Madárvártán 2005-ben	18
<i>Gyurác József, Bánhidi Péter, Janzsó Gréta</i> : A tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) őszi vonulása Tömördön	22
<i>Barbácsy Zoltán</i> : A fehérhátú fakopáncs (<i>Dendrocopos leucotos</i>) fészkelése a Zalai-dombvidéken	25
<i>Németh Csaba</i> : Újabb adatok a kis légykapó (<i>Ficedula parva</i>) állományviszonyairól a Kőszegi-hegységben	26
<i>Varga László</i> : A gyöngöshermáni kavicsbánya-tavon 2005-ben végzett madármegfigyelések összegzése	27
<i>Kelemen Tibor</i> : Madaras megfigyelések Szombathelyről	29
<i>Barki Márta</i> : Odútelep a kőszegi Chernel-kertben	34
<i>Baumgartner Tibor</i> : Hajnalmadár (<i>Tichodroma muraria</i>) észlelése a Rábán	36
<i>Szinetár Csaba, Kovács Péter</i> : Újabb adatok a Tömördi Madárvárta pókfaunájához	36
<i>Vizslán Tibor, Pingitzer Beáta</i> : Tömörd és környékének szitakötő (Odonata) faunája	42
<i>Illés Péter</i> : Veszélyben a hazai rákállomány (Decapoda)	44
<i>Dankovics Róbert</i> : Adatok a tömördi Nagy-tó kétéltű (Amhibia) fajainak visszatelepedéséhez 2002-2005 között	47
<i>Dankovics Róbert</i> : Adatok a kockás sikló (<i>Natrix tessellata</i>) Vas megyei előfordulásához	
<i>Harsányi Krisztián, Horváth Győző, Németh Csaba, Elek Zoltán</i> : Kisemlős együttesek vizsgálatának előzetes eredményei egy bükkerdő-szegély-újulat transzekt mentén a Kőszegi-hegységben	49
<i>Keszei Balázs</i> : Adatok a Répce menti mocsárrétek területén előforduló özönnövények előfordulásáról és állományairól	53
<i>Mesterházy Attila</i> : Vas megye ritka hínárfajai	58
KRÓNIKA	
<i>Gyurác József</i> : Beszámoló az Európai Ornitológiai Unio 5. konferenciájáról	63
TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS	
<i>Kelemen Tibor</i> : Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója, Szombathely, 2005	65
<i>Lőrincz Csilla</i> : Madarász ovi 2005	66
<i>Lőrincz Csilla</i> : Madáretetőm madarai gyermekrajz pályázat, 2005	68
A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület támogatói 2005-ben	70

Contents

	Pages
SOCIETY LIFE	
10 years of Cinege	5
Looking back on 2005	6
CONSERVATION	
<i>Zoltán Barbácsy</i> : The White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) Population in Vas County in 2005	8
<i>Ágnes Gruber</i> : Situation of Nesting Places of the Bee-eater (<i>Merops apiaster</i>) and Sand Martin (<i>Riparia riparia</i>) in Vas County, 2005	10
<i>Róbert Dankovics, Ágnes Gruber</i> : Project in the Defense of Amphibians	13
MONITORING ON THE FAUNA AND FLORA	
<i>Ágnes Gruber</i> : Invitation to a Bird Survey	16
<i>Péter Bánhidi, József Gyurác</i> : Bird Monitoring Programmes of Tömörd Bird Ringing Station in 2005	18
<i>József Gyurác, Péter Bánhidi, Gréta Janzsó</i> : Autumn Migration of Red-backed Shrike (<i>Lanius collurio</i>) at Tömörd	22
<i>Zoltán Barbácsy</i> : The Nesting of the White-backed Woodpecker (<i>Dendrocopos leucotos</i>) at the Hilly Region of Zala	25
<i>Csaba Németh</i> : New Data on Population Characteristics of the Red-breasted Flycatcher (<i>Ficedula parva</i>) in the Kőszeg Mountains	26
<i>László Varga</i> : Summary of Bird Watching at the Mine Lake of Gyöngyöshermán	27
<i>Tibor Kelemen</i> : Results of Bird-watching in Szombathely	29
<i>Márta Barki</i> : Nest-box colony in the Chernel Garden in Kőszeg	34
<i>Tibor Baumgartner</i> : Observing Wall Creepers (<i>Tichodroma muraria</i>) on the River Rába	36
<i>Csaba Szinetár, Péter Kovács</i> : New Data about the Fauna of Spiders at the Bird-observatory of Tömörd	36
<i>Tibor Vizslán, Beáta Pingitzer</i> : The Dragonfly (Odonata) Fauna at Tömörd and Its Neighborhood	38
<i>Péter Illés</i> : Domestic Crabs (Decapoda) in Danger	
<i>Róbert Dankovics</i> : Data about the Resettlement of the Amphibians in the Great-lake of Tömörd between 2002-2005	42
<i>Róbert Dankovics</i> : Data about the Presence of Dice Snake (<i>Natrix tessellata</i>) in Vas County	44
<i>Krisztián Harsányi, Győző Horváth, Csaba Németh, Zoltán Elek</i> : Abundance and species richness of small mammals assemblages were investigated along a beech forest-edge-renewed forest transect in the Kendig-Hill	47
<i>Balázs Keszei</i> : Data about Invasive Plants of the Swamps along the Répce River	49
<i>Attila Mesterházy</i> : Rare Reed-Grass Species of Vas County	53
CRONICLE	
<i>József Gyurác</i> : Report on the 5 th Conference of the European Ornithologists' Union	63
ENVIRONMENTAL EDUCATION	
<i>Tibor Kelemen</i> : Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition	65
<i>Csilla Lőrincz</i> : Ornithological Kindergarten 2005	66
<i>Csilla Lőrincz</i> : "Birds of my Feeding Table", Children's Competition	68
Supporting organizations of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2005	70

EGYESÜLETI ÉLET

10 éves a CINEGE

10 years of Cinege

1996-ban azzal a céllal indította egyesületünk útjára a Cinegét, hogy az egyesület tagjait, támogatóit részletesebben tájékoztassuk az adott évben végzett tevékenységünkről és elért eredményeinkről, mint amit egy körlevél keretei megengednek. A Vas megyében dolgozó tagtársaink egyre szívesebben osztották meg madártani és természetvédelmi munkáik gyümölcsét a téma iránt érdeklődőkkel a Cinege oldalain. Anyagi lehetőségeink javulásával az 5. szám 2000-ben már színes képmelléklettel, a 6. szám 2001-ben angol nyelvű kivonatokkal jelent meg. A Vasi Madártani Tájékoztató egyre kedveltebb és keresettebb kiadvány lett nem csak az egyesületen belül és a megyében, de az egész országban és ma már az országhatáron túl is. Több szakkönyv is hivatkozik az egyes számokban megjelent írásokra. Ennek egyik oka lehet, hogy Vas megye madárvilágáról, de részben az itt élő növények és más állatfajok egy részéről is - a teljesség igénye nélkül - viszonylag friss és hiteles információkat kap a téma iránt érdeklődő olvasó. Lepold Zoltán tagtársunk segítségével a Cinege valamennyi száma a világhálón is megtekinthető, a nyomtatott változatból pedig két példány a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban mindig elérhető.

Köszönöm az alább felsorolt társszerzőknek, hogy időt szántak eredményeik, tapasztalataik vagy éppen élményeik leírására és közlésére.

Aczél Gergely, Baumgartner Tibor, Barbácsy Zoltán, dr.Bánhidi Péter, Dankovics Róbert, Dányi László, Elek Zoltán, Farkas Attila, Farkas István, Fehér István, Gabnai Henrietta, Gáspár Gergely, Gerecs Ildikó, Góczán József, Grúber Ágnes, Gyimóthy Zsuzsanna, Harsányi Krisztián, Horváth Dusan, dr.Horváth Győző, Horváth Jenő, Illés Péter, Janzsó Gréta, Jene Sándor, Kárpáti László, Kelemen Tibor, Keszei Balázs, Kiss János, dr. Korsós Zoltán, Kovács Péter, Lepold Ágnes, Lepold Zoltán, Lőrincz Csilla, Magyar Linda, Mesterházy Attila, Molnár Zsolt, Nagy Károly, dr.Németh Csaba, Pálmai Angéla, Pingitzer Beáta, Ruff Andrea, Szatyor Miklós, dr.Szél Győző, dr.Szinetár Csaba, Varga László, Vizslán Tibor

Dr. Gyurácz József
szerkesztő

Szombathely, 2005-12-02.

Visszatekintés 2005-re

Looking back on 2005

The article lists the projects in 2005. Those not mentioned in the rest of the newsletter are: general assembly in February, participation in the 5th Meeting of Bird Ringing at Budapest, Birds' Christmas in December, applications for funding.

2005. február 28-án tartottuk rendes évi és egyben tisztújító közgyűlésünket a Berzsenyi Dániel Főiskolán. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2004. évi pénzügyi beszámolóját, a 2005. évi munkatervét és költségvetését, illetve megválasztotta az új vezetőséget. Az új vezetőség tagjai a következő öt évre: elnök dr. Gyurácz József, titkár dr. Bánhidi Péter, alelnök Barbácsy Zoltán és Lőrincz Csilla, titkár-helyettes Jene Sándor és Kelemen Tibor. A közgyűlés végén Illés Péter „Tízlábú rákok (*Decapoda*) a Kőszegi-hegységben” című, diavetítéssel egybekötött előadását hallgatták meg a résztvevők. Márciusban kiállítást rendeztünk az MMIK és egyesületünk által meghirdetett „Madáretetőm madarai” című pályázatra beérkezett rajzokból és egyéb pályaművekből. A pályázaton több mint száz gyermek vett részt. A kiállítás megnyitóján adtuk át a legjobb pályázóknak a pénz, könyv és egyéb jutalmakat.

Áprilisban másodszor indítottuk el az Állandó Ráfordítású Helyek madámonitoring-madárgyűrzési programunkat a Tömördi Madárvártán. Április 30-tól május 08-ig rendeztük meg a tavaszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrző Táborunkat. A Madarász Suli és Madarász Ovi nevelési programunk keretében havonta két alkalommal rendeztünk foglalkozásokat. A Madarak és Fák Napja Országos Vetélkedő területi fordulóját Kelemen Tibor szervezte Szombathelyen, amelyen 12 csapat vett részt. 2005. április 8-án, a Berzsenyi Dániel Főiskola Állattani Tanszékén egyesületünk megyei madárállomány-felmérő tevékenységének monitoring rendszerré szervezéséről tartottunk megbeszélést.

A költési, vegetációs időszakban folyamatosan végeztük a fehér gólya, gyurgyalag és kétéltű állományfelméréseket, valamint a florisztikai adatgyűjtéseket. Szükség esetén megtettük a védelmi intézkedéseket, tárgyalásokat. Körmendi munkacsoportunk augusztusban szervezte meg szokásos madárgyűrző táborát a Pinka-patak mellett. Augusztus 01-től november 06-ig folyamatosan működött az őszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrző Táborunk. A program állandó alkalmazottjai augusztusban Kovács Balázs, szeptembertől novemberig Mátrai Norbert egyetemi hallgató tagtársaink voltak. A Herman Ottó Szakközépiskola vadász szakos tanulói szakmai gyakorlatuk, a BDF biológia szakos hallgatói pedig ökológia

terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték. A söptei mezőgazdasági szövetkezet közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárzúzóval. Az idei madárgyűrűzést is vidám bulival zártuk.

Szeptemberben Meszlenben tartotta kihelyezett ülését az MME Országos Elnöksége. Az elnökség tagjai a Tömördi Madárvártát is felkeresték. Október 2-3-án a tömördi tó környékére szervezett madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk a Nemzetközi Madármegfigyelő Nap akcióba. Az MME III. Országos Gyűrűzőtalálkozóján Budapesten 2004. október 29-30-án Bánhidi Péter és Gyurácz József számolt be a Tömördi Madárvártán végzett madárgyűrűzés és madárvonulás-kutatás részeredményeiről. Az MME küldöttközgyűlésén és tanácsadó testületi ülésén Bánhidi Péter, Lőrincz Csilla és Ruff Andre képviselte Vas megyét. A közgyűlés Bánhidi Pétert beválasztotta az MME Országos Elnökségébe. Gratulálunk!

A téli madáretetéshez idén 13 q napraforgót osztottunk szét aktív tagjaink között. December 30-31-én a Madárkarácsony megrendezésével búcsúztunk az óévtől.

A kutatási és védelmi tevékenységünk anyagi háttérének biztosításához több pályázatot készítettünk 2004-ben is. Ezek közül a Környezetvédelmi Alap Célelőirányzathoz, a Nemzeti Civil Alapprogramhoz benyújtott pályázataink kapták a legtöbb támogatást. Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, tévékben.

Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségét és további eredményes munkát kívánunk!

A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

Őszapó (*Aegithalos caudatus*)

TERMÉSZETVÉDELEM

A Vas megyei fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állomány fekete éve 2005

Barbácsy Zoltán

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a
e-mail: barbacsy@onp.kvvm.hu

Z. Barbácsy: The White Stork Population of Vas County in 2005

There was a solid growth of stork population in 1989, but in 1997 there was a sudden decline. This tendency has been still continuing. The causes of this decrease might be found in the hardships storks face in the African wintering areas and during the spring migration period. The Chernel István Ornithological and Nature Protection Society with the help of the Directorate of Őrség National Park have continued their work to protect white storks.

Katasztrófálisan rossz éve volt idén a fehér gólyáknak, emellett évtizedes mélyponton van az állomány nagysága.

2005-ben összesen 347 fehér gólyafészek került összeírásra. Ebből 243 volt lakott valamilyen szinten, de mindössze 200 fészekben költöttek párok (HPa), ami minden eddigi (1941-2004) számlálás legalacsonyabb értéke. Különösen nyugtalanító ez a szám, ha a 2000. évi 304-el vagy a 2002. évi 272-vel vetjük össze. A trend lesújtó, az előzmények inkább adtak alapot optimizmusra.

1989-ben erős létszámnövekedést történt, az állomány az addigi 210-240 párról 287-re emelkedett, majd a további mérsékelt, de tartós növekedés során 1996-ban a fészkelő párok száma, az utóbbi ötven év maximumaként 338 volt. Ezt a biztató fejlődést az 1991. rossz gólyás év sem tudta megállítani, de a gólyák számára katasztrófális 1997. év megtörte a vas megyei fehér gólya állományt, és a folyamatosan csökkenő állomány azóta sem tudta kiheverni annak hatását. Jelentősen csökkent a kirepült – és utánpótlásként visszatérő – fiatalok száma, így a helyzet gyors javulására sem lehetett számítani. Ezután jött az idej – 1997-hez hasonló – katasztrófális év, mely során sok fészekhez meg sem jöttek tavasszal a gólyák, vagy csak az egyik érkezett meg, máshol a normálshoz képest 3-5 hét késéssel népesültek be a fészkek. 2005-ben 104 fészek maradt üresen, ez az összes fehér gólya fészek 30 %-a. 1997. előtt a lakatlan fészkek száma 15 körül mozgott, 1997-ben 27-re ugrott, majd 2000-ben már 40 volt, míg 2003-ban 81-re emelkedett. Az elmúlt években így üresedett meg több tucat, korábban évtizedekig használt, zavarásmentes régi fészek, sokszor jó gólyás táplálkozó terület közelében is.

A késve és hiányosan történő tavaszi visszaérkezés miatt magas volt a fióka nélküli párok száma (68 pár, 34 %), és azon fészkek mennyisége (31) is, ahol a gólyák csak átmenetileg tartózkodtak (HB1,2). 12 fészekben élt magányos gólya az év folyamán.

A fiókákat sikerrel felnevelő párok (HPm) átlagosan 2,4 fiókát gondoztak, ami minden eddiginél alacsonyabb volt. Ezt jelzi, hogy a fiókás fészkek 47 %-ában csak két fióka nevelődött, míg öt fióka egy fészekben sem volt a megyében. Az utóbbi évek csökkenő állománya és mérsékelt fiókaszaporulata miatt, évente mintegy 200-350-el kevesebb fióka repül ki, ami a korábbi évek átlagos fiókalétszámának 30-50 %-át teszi ki. Ebből következően a jobbára területhű fehér gólya vas megyei állományának gyors regenerálódására néhány éven belül nem számíthatunk. Idén mindössze 1 új fészkek épült a megyében.

Az állomány drasztikus csökkenésének okai láthatóan nem a hazai viszonyokban keresendők, noha az utóbbi évek száraz időjárása által némiképp csökkent a gólyák táplálkozó területe. Nem kizárt ennek negatív hatása sem, és a szarvasmarha állomány jelentős csökkenésével a rétek, legelők gondozatlansága, gyomosodása, más irányú hasznosítása, máshol beerdősülése is szűkíti életterüket, de számuk apadásának okát leginkább az afrikai telelőterület illetve a tavaszi vonulás viszontagságaiban kell keresni.

A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság támogatásával és az E-on Észak-dunántúli Áramszolgáltató Rt hathatós segítségével, a korábbi évekhez hasonlóan, idén is folytatta fehér gólya védelmi munkáját. Ennek keretében 19 helyen különféle beavatkozások történtek, mint: kazánkéményre fészektartó felszerelése, régebbi fészektartók stabilitásának ellenőrzése, villanyoszlopon lévő fészkek tartóra emelése, illetve az időközben megüresedett fészektartóra, fészkek megépítése, külön oszlopra történő fészekáthelyezés, gólyaállóka kihelyezése transzformátor oszlopra.

A sok éve végzett fehér gólya védelem ellenére is tapasztalható állomány csökkenés nem szabad, hogy elkedvetlenítse a tette vágyó madárbarátokat, természetvédőket, hanem az igen időszerű nemzetközi összefogás mellett, további átgondolt, hatékony munkára kell sarkallja őket.

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében, 2005

Gruber Ágnes

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a
e-mail: gruber@onp.kvvm.hu

Á. Gruber: Situation of Nesting Places of the Bee-eater (*Merops apiaster*) and the Sand Martin (*Riparia riparia*) in Vas County, 2005

This summer we found and checked 36 already known and new nesting places. The floods and high water-level had a negative effect on the population this year. A considerable change occurred in the population of both species in the area of sand and gravel mines. These species are endangered because of the deterioration of the mine sides and the active mining production.

Mint ahogy az már 2004-ben hagyománnyá vált, 2005-ben is a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság együttműködve, közösen mérte fel a Vas megyei a gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőtelepeket.

A nyár folyamán 36 régebben ismert és újonnan felfedezett költőhelyet, illetve jelenleg homok-, illetve kavicsbányaként bejegyzett, potenciális helyet ellenőriztünk le a megyében. Ezt a tevékenységet az elkövetkező évekhez hasonlóan bővítve szeretnénk még tovább folytatni. A bejárt helyszínek közül 23 helyen találtuk gyurgyalag, partifecske vagy mindkét faj költését.

A Rába parti telepek szempontjából az idei év a magas vízállás, árvizek miatt rossz időszaknak minősült. A partról ellenőrizhető csákánydoroszlói telep nagyrészt leomlott, elhagyták a madarak. A molnaszezsődi part is valószínűleg többször víz alatt volt, költésnek nyomát sem találtuk.

A homok-, illetve kavicsbányák, kubikgödrök területén viszonylag nagy egyedszám változásokat tapasztaltunk mind a gyurgyalag, mind a partifecske költőpárok esetében (ld. az alábbi ábrán). A részletes adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

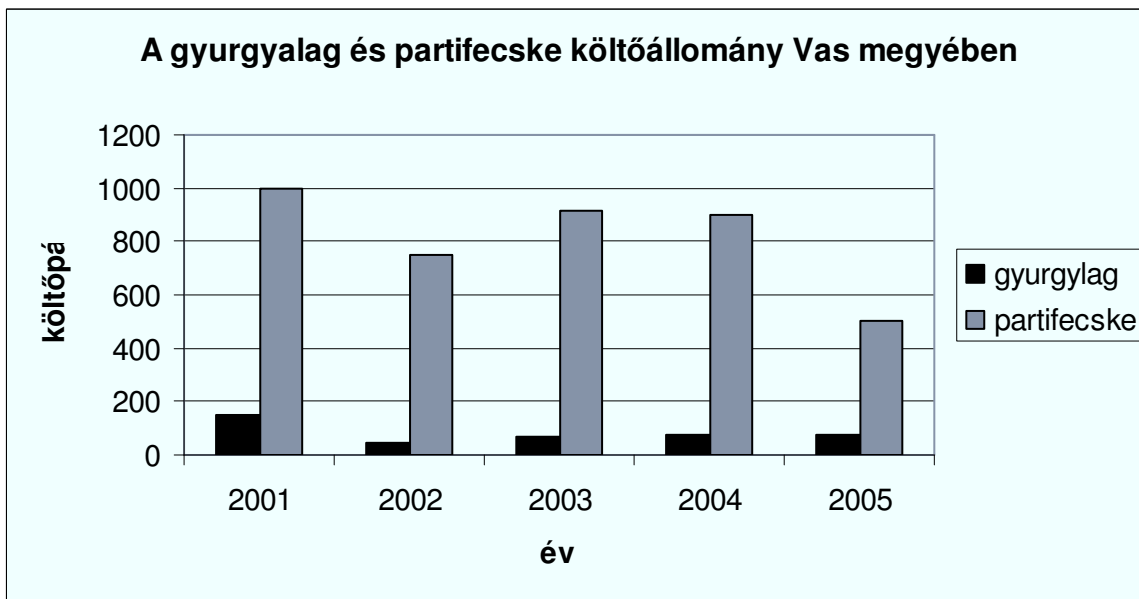
Bögötén a lerézsűzés következtében teljesen megszűnt korábbi telepen két pár gyurgyalag költött, s elég korán ki is reptette fiókáit. A merseváti működő homokbányában talán az egyeztetéseknek köszönhetően kímélték azokat a falrészeket, ahol a partifecskek költének.

Sorszám	Telep	Fajok	Megtalálás éve	2004-gy.	2005-gy.	2004-pf.	2005-pf.
1.	Bérbaltavár – homokbánya	gy.		1	5	-	-
2.	Bozsok – régi homokbánya	gy.		3-5	6	-	-
3.	Bögöte – homokbánya	gy., pf.		1	2	0	0
4.	Egervölgy – homokbánya	gy., pf.		4	5	8-10	5
5.	Egyházashetye – homokbánya	gy.	2005	-	4	-	-
6.	Egyházashollós – Rába-part	gy., jm.		0	0	-	-
7.	Gasztony – Rába-part	pf.	2005	-	-	-	2
8.	Gersekarát – TSZ	gy.	2004	2	0	0	0
9.	Gersekarát –Halastó felőli TSZ	gy.	2005	-	1	-	0
10.	Gérce – homokbánya	gy., pf.		2	10	100-130	250
11.	Győrvár – homokbánya	gy., pf.		3	0	300	30
12.	Halogy – homokbánya	gy.	2003	1	5	-	-
13.	Horvátnádajla – Csupati-tanya	pf.	2003	0	0	0	0
14.	Hosszúpereszteg – homokbánya	gy.		4-5	5	100-102	0
15.	Ikervár – homokkitermelés	gy.		3-4	2	-	-
16.	Ikervár – Rába-part	gy.		0	0	-	-
17.	Köcsk – homokbánya	gy.		1	0	-	-
18.	Magyarlak – Rába-part	gy.	2003	2	0	-	-
19.	Mersevát – homokbánya	pf.		3	1	3-6	5
20.	Molnaszecsőd – Rába-part	gy.	2003	0	0	-	-
21.	Olaszfa – homokbánya	gy., pf.		2	6	110	2
22.	Ostffyasszonyfa – temető	gy., pf.	2004	1	0	30	30
23.	Ostffyasszonyfa – Lánkapuszta	gy., pf.	2004	0	0	0	0
24.	Pácsony – homokbánya	gy.		3-4	6	-	-
25.	Perenye – homokbánya	gy.		25-27	3	-	-
26.	Petőmihályfa – homokbánya	gy.		2-3	0	-	-
27.	Püspökmolnári – Lasselsberger – kavicsbánya	pf.	2004	-	-	20	0
28.	Püspökmolnári – Transkavics kavicsbánya	gy., pf.	2005	-	4	-	110
29.	Tormásliget – homokbánya	gy.		1	1	0	0
30.	Tormásliget – kavicsbánya	pf.	2003	-	-	180-190	60
31.	Vashosszúfalu – régi homokbánya	gy.		2	3	-	-
32.	Vönöck – kavicsbánya	pf.	2004	-	-	3-4	5
33.	Zalalövő – Alsósötétmajor	gy.	2004	0	5	0	0
Össz:				73	74	902	499

gy.: gyurgyalag

pf.: partifecske

jm.: jégmadár

A rekonstrukciós lerészűzésen kívül jelentkező másik veszélyeztető tényező a szemétlerakás, földdel való feltöltés. Sajnos ez veszélyezteti a legnagyobb gyurgyalag telepet is Perenyén, minden figyelmeztetés ellenére is, de számos felhagyott bányában tapasztalható még a jelenség. A legnagyobb pusztítás egy illegális homokfejtésben történt, ahol az egyik legnagyobb partifecske telep alól kotorták ki a homokot, s az így leomlott fal anyagát is elhordták veszélyeztetve, zavarva ezzel a megmaradt néhány pár, köztük 6 pár gyurgyalag, költését, fiókáik etetését. Szerencsére a termelést végzőket tetten értük, s így felelősségre vonásuk sem marad el.

Egyre több a felhagyott bánya, amelyekben régebben jó feltételeket találtak a madarak, de mára elnéptelenedett, mert a bányászat hiányában a fák, a cserjék és a lágyszárú növények benövik, az omlások következtében rézsűsödik. A működő bányákban állandó veszélynek vannak kitéve a termelés miatt, mégis itt, illetve a frissen felhagyott, de még illegálisan bányászott helyeken találjuk szinte az összes nagyobb telepet. Néhány zavartalan helyen kis munkával ismét alkalmassá lehetne tenni a homokfalakat biztonságos élőhelyet teremtve a madaraknak.

Ismereteink a Vas megyében található költőtelepekről még hiányosak, továbbra is folyamatosan keresünk új helyeket, ezért örömmel fogadunk minden információt.

Pályázat a kétéltűek (Amphibia) védelmében

Dankovics Róbert¹ – Gruber Ágnes²

1. Savaria Múzeum, 9700 Szombathely, Kisfaludy S.u.9.

e-mail: danrobert@freemail.hu

2. Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a

e-mail: gruber@onpi.kvvm.hu

R. Dankovics – Á. Gruber: Project in the Defense of Amphibians

Nowadays we can observe the growth in presence of amphibians in the reproduction period. A busy road between their habitat and the forest endangers their population. A diversion foil was used to protect the Amphibians. A new one is needed now. The Chernel István Ornithological and Nature Protection Society have carried off a successful project. The frog-saving operation will be organized between March-April 2006. A survey was also carried out – proving the growth of the Amphibian population.

Az Őrség területére nem jellemzőek a nagyobb felületű tavak, vízállások, csak néhány mesterséges, völgyzárógátas tó található. Ezeknél a 10-20 éves létesítményeknél napjainkban figyelhető meg a kétéltűek egyre nagyobb tömegben történő megjelenése a szaporodási időszakban. A Szentgotthárd-Máriaújfalu határában lévő Hársas-tónál mintegy 9-10.000 kétéltű, elsősorban zöld- és barna varangy gyűlik össze az első tavaszi esők után, amelyek közül kb. 3-4000 a tótól K-re húzódó erdőben telel. A tavat és az erdőt elválasztó műút forgalmas, így védelem nélkül a védett kétéltűek nagy része válna az autók áldozatává.

A szombathelyi Herman Ottó Szakközépiskola gyakorlatos diákjainak közreműködésével terelőfólia került kihelyezésre mintegy 1000 m hosszán, először 2003-ban. A bükk karókra rajzszőgekkel rögzített 1 m magas fólia biztosította, hogy a kétéltűek ne jussanak fel az úttestre. A terelő egyik szakaszán vödröket ástak le a vonulás nyomon követésére, melyeket naponta többször ellenőriztek. Az itt összegyűjtött és a tóhoz leszállított kb. 500 béka (barna és zöld varangy) már az első évben bizonyította, mekkora szükség volt a védelem kialakítására. Ezt követően 2004-ben és 2005-ben is megépítésre került a terelő, amelynek eredményeként 1035, illetve 3100 példány zöld és barna varangy került biztonságos úton a szaporodóhelyre. A terelők mentén összegyűlő állatok a szentgotthárdi III. Béla Szakképző Iskola diákjai és a körmendi Cserkészcsapat közreműködésével lettek áthordva a veszélyes útszakaszon.

A békaterelők anyaga azonban már elhasználódott, a bükk karók jó része eltört, elvetemedett, a használatra alkalmatlanná vált. A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület az idei esztendőben beadta a *Gyakorlati*

természetvédelmi feladatok elvégzése című pályázatot a Természeti Örökségünk Alapítványhoz. A pályázat egy hosszabb távra szóló, a legveszélyesebb útszakaszra elegendő, tartósabb, az autók menetszelének, az időjárás viszontagságainak jobban ellenálló terelő beszerzését és a felállításhoz szükséges karók elkészíttetését, valamint a Hársas-tó mellett található sekély vízállás (amely korábban kitűnő gőte élő- és szaporodóhely volt, de ez már annyira feltöltődött, hogy eltűntek belőle ezek az állatok) rekonstrukcióját tartalmazta.

A pályázat sikerrel járt, így már meg is kezdődött a megvalósítás. Míg a terelő „alkatrészeit” a kisiparosok készítik, az élőhely-rekonstrukció ideje is elérkezett, hiszen a kotrással ebben az időszakban lehet károsítás nélkül dolgozni a vízben. 2005. november 7-én felvonult a csapat és Dankovics Róbert irányításával a markológép közreműködésével rengeteg iszap, rothadó avar, faág (sőt méterfa) került elő a vízből, amelynek mélysége így a 70cm és a 150cm közötti nagyságot érte el, teret adva a jövő évben ide érkező békáknak, gőtéknek.

A terelő anyaga zöld (mi más is lehetne?) PVC ponyva, amelynek feszítést méterenként elhelyezett betonvasból hajlított tartórudakkal tervezzük megoldani. Ennek első 10 m hosszú „prototípusa” is elkészült már. A békamentés megszervezése 2006. március-április hónapokra várható, pontos időintervallum nem adható meg, mert a kétéltűek mozgását az időjárás befolyásolja. A hó elolvadása, a talaj fagyottságának megszűnése után a terelőfólia felállítása mintegy két napos munka, amely a karók lehelyezését, a fólia kifeszítését, aljának betemetését és a vödrök leásását jelenti. Ezt a munkát az egyesület tagjai a szombathelyi Herman Ottó Szakközépiskola diákjaival végzik az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi őrének felügyeletével. Miután a kétéltű-vonulás megkezdődik a terelő mentén naponta két-háromszori ellenőrzés szükséges, amelyet a helybeli (Szentgotthárd) III. Béla Szakképző Iskola diákjai végeznek szintén a természetvédelmi őr felügyeletével. A vonulás után a terelőt azonnal le kell szedni, mert a kétéltűek elindulnak vissza az erdőbe, s az megakadályozná az úttestről való lejutásukat.

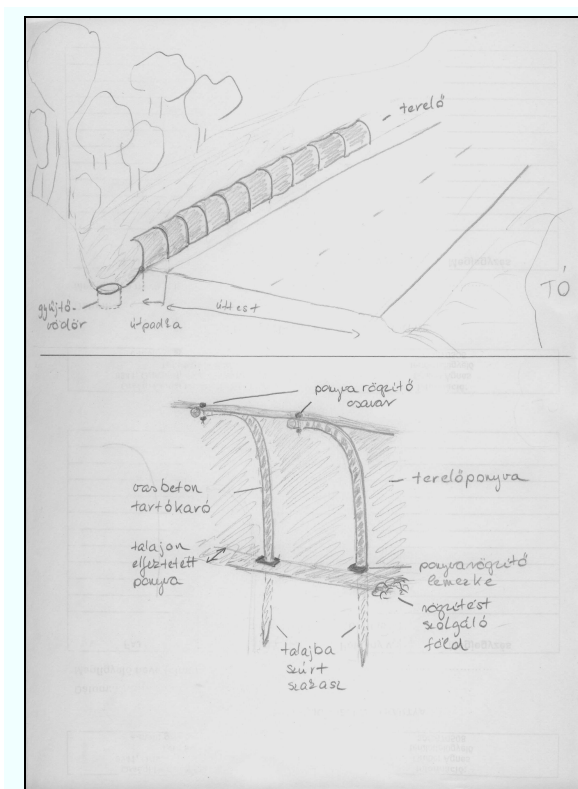
A terelővel elzárt útszakaszon a védelmi tevékenységet megelőző időszakban százas nagyságrendű kétéltű pusztult el az autóforgalom következtében. Az azóta elmúlt évek során ezen útszakaszon jelentősen megnövekedett a gépjárműforgalom. Ezzel párhuzamosan, a mentéssel egyidőben zajló felmérések – Nemzeti Biodiverzitás-monitorzó Rendszer kétéltű és hulló monitoring programja, és a mentett egyedek száma – alapján bizonyítottan nagyságrendi növekedés volt tapasztalható a

Hársas-tóban szaporodó kételtűek egyedszámában. A terelő, és a mentési tevékenység hiányában, a két tendencia együttes hatásaként ezres nagyságrendű egyed is elpusztulhat a tavaszi szaporodóhelyre vándorlás, majd a táplálkozó és telelőhelyre visszavonulás időszakában.

A mentési tevékenység eredményeként NATURA 2000 területen, a Magyar Köztársaság és az Európai Unió törvényei által védett, a NATURA 2000 programban kijelölt fajok – alpesi tarajosgöte (*Triturus carnifex*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*), zöld varangy (*Bufo viridis*), leveli béka (*Hyla arborea*), kecskebéka (*Rana kl. Esculenta*), erdei béka (*Rana dalmatina*), gyepi béka (*Rana temporaria*) – állományai számára biztosíthatnánk a sikeres szaporodás lehetőségét. Ez a mentési tevékenység egyben egyedszámlálásra és az állomány változásának nyomon követésére is alkalmas módszer, így a közösségi jelentőségű fajokról a nemzetközi adatszolgáltatáshoz fontos információk nyerhetők.

A mentési munkálatokba több éve bevont iskolák tanulói a természetvédelmi örök, tanáraik és egyesületünk tagjainak segítségével aktív részesei lehetnek a természetvédelmi programnak. A terelő működtetése, és az állatok mentése során a tanulók fajismerete bővül, a mentett kételtű taxonokhoz kötődő, hagyományosan negatív érzelmi beállítódásuk csökken, figyelmük tartósan a természeti értékek megőrzésére irányítható. A pályázat segítségével ez a munka könnyebb, s hosszabb távon is biztosított, eredményesebb lehet.

A tervezett békaterelő vázlatos rajza:

MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA

Felhívás madarak felmérésére

Gruber Ágnes

9931 Ivánc, Thököly I. u. 13. 30/520-24-37

e-mail: gruber@onp.kvvm.hu

Á. Gruber: Invitation to a Bird Survey

A meeting was held at the Berzsényi Dániel Faculty, Zoology Department, concerning the systematic monitoring of the bird population. Three main objectives were planned: recording data, data recording on wet habitats, database for retrospective data.

2005. április 8-án, a Berzsényi Dániel Főiskola Állattani Tanszékén egyesületünk megyei madárállomány-felmérő tevékenységének monitoring rendszerré szervezéséről tartottunk megbeszélést, amelyre megpróbáltuk összehívni azokat, akik korábban már végeztek monitoring jellegű, vagy rendszeres faunisztikai felméréseket. A megbeszélés elején bemutatásra került a telepesen fészkelő fajok felmérésének adataiból készült digitális térképi adatbázist. Bár kevesen voltunk, sok és sokféle ötlet merült fel, amelynek eredményeként az alábbi lényeges pontok megvalósítást terveztük el:

1. Többen, közel 25 ember végzett, vagy végez Vas megyében az MME Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) programjában állományfelmérést. Azonban az így összegyűlt adatok mind a felmérést végzők, mind a HCS részére nem, vagy csak nehezen elérhetőek. Részben azért, hogy a hozzáférést ezekhez az adatokhoz megkönnyítsük, részben azért, hogy az adatokat hasznosíthassuk (természetvédelmi, élőhelyvédelmi feladatok) szeretnénk az MMM felmérés adatgyűjtését helyi csoport szinten lokalizálni, vagyis az elkészített adatlapok először hozzánk kerülnének be, rögzítenénk az adatokat, majd a HCS együtt küldené tovább őket a Monitoring Központba. Így az adatok mindenki számára elérhető közelségben maradnának, s olyan fajokról is több információnk lehetne, amelyek fokozottabb figyelmet igényelnek állományuk bizonytalan státusza miatt, mint például az erdei pacsirta, fenyvescinege és a búbos cinege.

2. Első és reálisan megvalósítható célnak tűztük ki a Vas megyei vizes élőhelyek felvételezését, ami a költési időszakban történő, fészkelő, ill. kóborló állományok felmérését célzó adatgyűjtés. Kiválasztottunk 21 madárfajt, amelyek elterjedésére, állománynagyságára kíváncsiak vagyunk e munka során:

bakcsó	kis vöcsök
billegetőcankó	kontyos réce
bőjti réce	nádirigó
búbos vöcsök	nádi sármány
bütykös hattyú	nádi tücsökmadár
függőcinege	szárcsa
guvat	szürke gém
hegyi billegető	törpegém
jégmadár	vízirigó
kárókatona	vízityúk
kis lile	

A felmérés minden olyan tóra, folyóra, kubikgödörre, kavicsbányatóra és patakra kiterjed, amelynek ellenőrzését valamely madarász felvállalja. Minden egyes felmérés során egy adatlapot kell kitölteni az alábbi adatokkal: községhatár, a hely megnevezése, az adott vízzen észlelt fajok és egyedszámok, valamint az adott pár költésére utaló jelek, amennyiben vannak. Amennyiben valaki kedvet érez, hogy részt vegyen a felmérésben, vagy adatokkal rendelkezik, kérem, keressen meg, hogy amennyiben szükséges, adatlapokat küldhessek.

3. Ha sikerül a Vas megyei madárállományok felmérésének, monitoringjának szervezett formába öntése, rendszeressé tétele, akkor az adatok értékeléséhez, a különböző állományok változási trendjének meghatározásához szükségünk lesz a régebben összegyűjtött adatokra. A visszamenőleges adatbázis összeállításában kérjük a Tagság segítségét. Elsősorban a beinduló vízimadár felmérés fentebb szereplő fajainak esetében, de minden más fajnál is, a fészkelési adatokat a községhatárok feltüntetésével (ha pontosabb adat áll rendelkezésre, akkor természetesen azt kérjük), írott vagy digitális formában szeretnénk, ha minél többen eljuttatnák a lenti címre.

Reméljük, hogy április 8-án sikerült valamit elindítanunk és, hogy a Tagság köréből minél többen kedvet éreznek majd, hogy csatlakozzanak, segítsenek e munkákban.

Madárgyűrűző programok a Tömördi Madárvártán 2005-ben

Bánhidi Péter¹ – Gyurác József²

1: Nyugat-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség
9700 Szombathely, Vörösmarty u. 2., e-mail: banhidi@nydkvf.kvvm.hu

2. Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@bdtf.hu

P. Bánhidi – J. Gyurác: Bird Monitoring Programmes of Tömörd Bird Ringing Station in 2004

This year the Constant Effort Sites (CES) program has been continued which started in 2004. Besides the CES program a one-week whole spring bird-ringing camp was organized. A total of 227 specimens of 39 species were ringed. The autumn camp lasted from 1st August until 6th November. This year a large number of birds were captured, 7992 specimens of 79 species were ringed and 1427 specimens were recaptured. The camps were very popular.

Az idén folytattuk a 2004-ben elkezdett Állandó Ráfordítású Helyek (Constant Effort Sites: CES) programot is. Április 15. és július 9. között kilenc alkalommal összesen 36 faj 187 egyedét gyűrűztük meg és 20 faj 48 egyedét fogtuk vissza. A leggyakoribb három gyűrűzött faj a vörösbegy (*Erithacus rubecula*), a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) és a mezei poszáta (*Sylvia communis*) volt (ld. az alábbi táblázatot). Az idei CES programban gyűrűzőként vettek részt: dr. Bánhidi Péter, dr. Gyurác József.

A CES program mellett 2005. április 30-tól május 8-ig Polovitzer Péter vezetésével a korábbi évekhez hasonlóan egyhetes összefüggő tavaszi gyűrűzést is szerveztünk. Az egy hét alatt 39 faj 227 egyedét gyűrűztük meg (ld. az alábbi táblázatot) és 21 faj 85 egyedét fogtuk vissza. A tavaszi programjainkat Gabnai Henrietta, Lőrincz Csilla, Rózsa Enikő és Ruff Andrea segítette, köszönjük.

Ez évi őszi táborunk augusztus 1-től november 6-ig működött. A korábbiak szerint a gyűrűzők hetente (vasárnap) váltották egymást, de volt, aki hosszabb két turnust is vállalt. Idén is 29 hálóval dolgoztunk. A tavi hálók elhelyezését a magas vízállás miatt ez évben is át kellett alakítani. Ezt sikerült úgy megoldani, hogy továbbra is biztosított legyen az adatok összehasonlíthatósága a korábbi évek eredményeivel. Ezen kívül, mint eddig is, kockahálót is alkalmaztunk, ezúttal eredmény nélkül.

A táborban 79 faj 7922 példányra kapott gyűrűt és 52 faj 1427 példányát fogtuk vissza. A gyűrűzött fajokat és a fajonkénti példányszámokat az alábbi táblázat tartalmazza. Jelentős volt az előző évi gyűrűzött madarak megkerülése is. A tábor ideje alatt két külföldi gyűrűs madarat fogtunk, egy szlovén gyűrűs foltos

nádiposzátát (*Acrocephalus schoenobaenus*) és egy szintén szlovén fenyves cinegét (*Parus ater*). Utóbbi fajnak – a gyűrűző központ tájékoztatása szerint – Magyarországon még nem került meg külföldön jelölt példánya. Itt említjük meg, hogy egy a 2004-es táborban augusztusban gyűrűzött foltos nádiposzátát ez év tavaszán Svédországban fogtak vissza.

Az idei évben nagy számban fogtunk magevőket. Ezt nyilván jelentősen befolyásolta, hogy a környező szántókon napraforgó volt, bár az aratást és a szántást követően sem esett vissza e fajcsoport egyedszáma.

Ez évben a rétterületek szárúzózása csak részben történt meg a kiküldött gép meghibásodása miatt.

A tábor üzemeltetéséhez az egy állandó ember (korábban polgári szolgálatos) megtalálása egyre nehezebb. Az idén augusztusban Kovács Balázs egyetemi hallgató tagtársunk vállalta a feladatot, míg a további időben Mátrai Norbert töltötte itt egyetemi szakmai gyakorlatát. Köszönet illeti őket munkájukért. Már hagyományosan hetesi szolgálatos vadásztanulók is segítettek a tábor tevékenységét a Herman Ottó Szakközépiskolából. Öröndetes, hogy a korábbi évek hetesi szolgálatosai közül többen önszorgalomból visszajárnak, és hatékony segítséget jelentenek.

A tábort sokan keresték föl az idén is. A gyermekcsoportokon kívül több érdeklődő érkezett az ország különböző területeiről is. Az október 1-2-i nemzetközi madármegfigyelő napokon is sok érdeklődő vett részt.

Meglátogatta táborunkat az MME elnöksége, mely a szomszédos Meszlenben tartotta szeptemberi ülését. Az elnökség tagjai és az egyesület titkársága elismerően szóltak tevékenységünkről.

A - már hagyományosnak mondható - táborzáró összejövetelünket november 5-én tartottuk.

Végül név szerint szeretnénk felsorolni azokat, akik akár gyűrűzőként, akár segítőként a programok szervezésében, működtetésében aktívan és rendszeresen részt vettek:

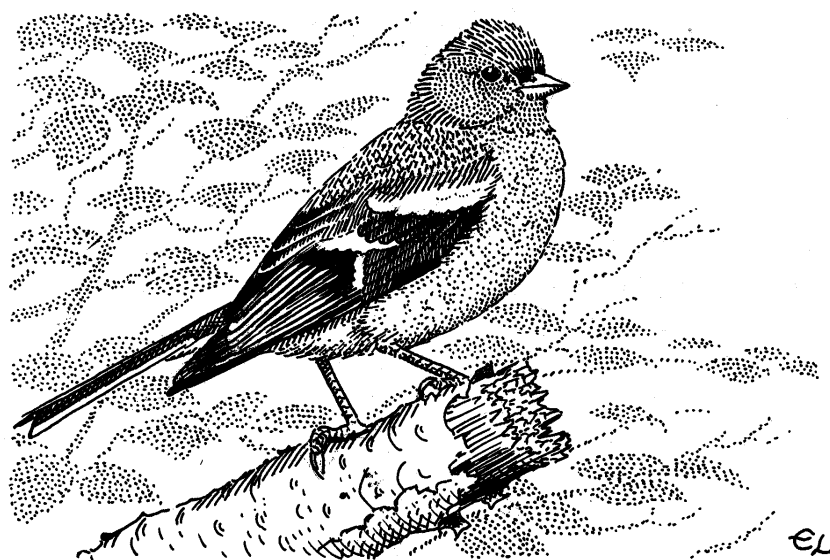
Gyűrűzésvezetők - Góczán József, Illés Péter, Kiss János, Koszorús Péter, dr. Németh Csaba, Polovitzer Péter, Szentendrey Géza, Varga László;

Gabnai Henrietta, Kecskeméti Gergő, Lenczl Mihály, Lendvai Imre, Lőrincz Csilla, Mihácsy Éva, Rózsa Enikő, Ruff Andrea, Szabolcs Alex.

Köszönet illeti őket azért, hogy a Vas megyei madártan egyik meghatározó tevékenységét segítették.

Faj	CES Tavaszi vonulás költés	Tavaszi vonulás/költés 2004. IV. 30 - V. 08.	Őszi vonulás 2005. VIII. 01 – XI. 06.
barátcinege (<i>P. palustris</i>)	9	-	22
barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	32	52	630
barázdabillegető (<i>M. alba</i>)	1	2	-
berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	1	-	4
cigánycsuk (<i>S. torquata</i>)	1	2	23
citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	1	-	79
cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	2	17
csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	13
csilpcsalpüzike (<i>Ph. collybita</i>)	11	10	415
csuszka (<i>S. europaea</i>)	-	-	15
csíz (<i>C. spinus</i>)	-	-	1
énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	4	-	29
énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	8	4	146
erdei cankó (<i>T. ochrupos</i>)	-	-	5
erdei fülesbagoly (<i>A. otus</i>)	-	-	1
erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	2	5	767
erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	-	4	33
erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	-	-	137
fácán (<i>Ph. colchicus</i>)	2	-	1
fekete rigó (<i>T. merula</i>)	2	1	172
fenyőpinty (<i>F. montifringilla</i>)	-	-	708
fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	-	-	1
fenyvescinege (<i>P. ater</i>)	-	1	86
fitiszfüzike (<i>Ph. trochilus</i>)	-	5	233
foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	1	1	20
fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	-	1	11
fűj (<i>C. coturnix</i>)	-	-	1
füsti fecske (<i>H. rustica</i>)	1	9	36
guvat (<i>R. aquaticus</i>)	-	-	1
házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	-	-	19
házi veréb (<i>Pas. domesticus</i>)	-	-	2
hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	1	-	8
jégmadár (<i>A. atthis</i>)	-	-	1
karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	3
karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	1	7	3
kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	1	3	396
kenederike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	37
kerti geze (<i>H. icterina</i>)	1	2	27
kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	2	11	70
kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	1	3	18
kis fakopács (<i>D. minor</i>)	2	-	4
kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	1	1	163
kis vöcsök (<i>T. ruficollis</i>)	1	-	-
kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	2	8	21
kormosfejű cinege (<i>P. montanus</i>)	-	-	5
meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	-	-	232
mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	17	34	184
mezei veréb (<i>Pas. monatus</i>)	3	8	345
molnárfecske (<i>D. urbica</i>)	-	-	44
nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	-	-	1
nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	-	-	84
nádi tücsökmadár (<i>L. luscinoides</i>)	-	-	3
nagy fakopács (<i>D. major</i>)	1	-	12

nagy fülemüle (<i>I. luscini</i>)	-	1	3
nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	2
nyaktekercs (<i>J. torquilla</i>)	2	2	20
ökörsem (<i>T. troglodytes</i>)	-	-	34
örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	-	2	3
őszapó (<i>Ae. caudatus</i>)	3	3	67
réti cankó (<i>T. glareola</i>)	-	4	-
réti pityer (<i>A. pratensis</i>)	-	-	1
réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	1	3	12
rozsdás csuk (<i>S. rubetra</i>)	-	7	3
rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	-	1	13
sárga billegető (<i>M. flava</i>)	-	1	1
sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	-	-	108
sárszalonka (<i>G. gallinago</i>)	-	-	1
seregély (<i>S. vulgaris</i>)	2	4	12
sisegő füzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	3	13
süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	28
szajkó (<i>G. glandarius</i>)	-	-	4
széncinege (<i>P. major</i>)	12	6	635
szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	-	-	53
szürke küllő (<i>P. canus</i>)	-	1	1
szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	3	-	17
tengelic (<i>C. carduelis</i>)	-	-	8
tövisszűrő gébics (<i>L. collurio</i>)	4	6	63
tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapillus</i>)	-	-	20
vadgerle (<i>S. turtur</i>)	-	-	3
vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	42	2	673
zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	1
zöldike (<i>C. chloris</i>)	8	5	834
Összesen	187	227	7922

Erdei pinty (*Fringilla coelebs*)

A tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) őszi vonulása Tömördön

Gyurác József¹ - Bánhidi Péter² - Janzsó Gréta¹

1: Berzsényi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

2: Nyugat-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség, 9700 Szombathely,
Vörösmarty u. 2., e-mail: banhidi@nydkvf.kvvm.hu

J. Gyurác – P. Bánhidi – J. Gréta: Autumn migration of Red-backed Shrike at Tömörd

The breeding population of the red-backed shrikes has been decreasing for the last years in several European countries. In our country the number of the population is steady. The number of the migrating red-backed shrikes is gradually growing from the end of July to the middle of August. Presumably the majority of the birds leave Tömörd after a day rest. The average period of stay of the recaptured birds was 9 days, the minimum was 2, and the maximum were 44 days. The majority of the red-backed shrikes captured at Tömörd have a small migrating fat supply and short period of rest, before continuing their migration to south-southeast direction.

A tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) költő állománya több európai országban erőteljesen csökkent az elmúlt években, a hazánkban fészkelő populáció még stabil. A Tömördi Madárvártán, az őszi vonulási időszakban (augusztus-október) gyűrzött madarak egyedszámának évenkénti változása is ezt bizonyítja. 1998: 40 pld, 1999: 25 pld, 2000: 37 pld, 2001: 77 pld, 2002: 72 pld, 2003: 92 pld, 2004: 110 pld. Az első három év alacsony értékei a gyűrzési időszak későbbi (augusztus közepe) kezdetével és rövidebb időtartamával magyarázható, nem pedig az állomány tényleges csökkenésével.

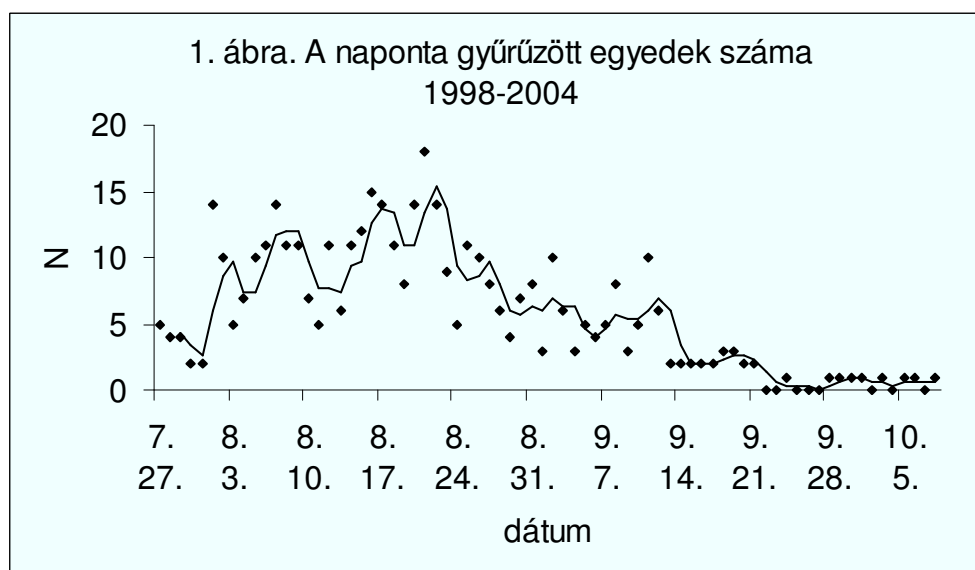
A vonuló gébicsek száma a vizsgálati területen július végétől augusztus közepéig (kb. 08. 20-ig) fokozatosan nő, majd szeptember végig (kb. 09. 20-ig) fokozatosan csökken. Októberben már csak egy-egy példány szakítja meg vonulását a területen (1. ábra). Az átvonuló példányok származási helyéről és vonulási útvonaláról semmit sem tudunk, megkerülési eredményeink még nincsenek. A hét év vizsgálati időszakában összesen gyűrzött 453 példány között mindössze 13 felnőtt (1 évesnél idősebb, ivarérett) hím és 24 felnőtt tojó példány volt, a többi fiatal, elsőéves madárnak lett határozva. A felnőtt hímek (a befogott madarak 50 százalékához tartozó medián dátum: 08. 06.) és tojók (medián dátum 08. 04.) együtt vonulnak, a fiatalok vonulása elhúzódik október elejéig (medián dátum 08. 19.) (2. ábra). A legutolsó példány befogásának dátuma 2004.10.08.

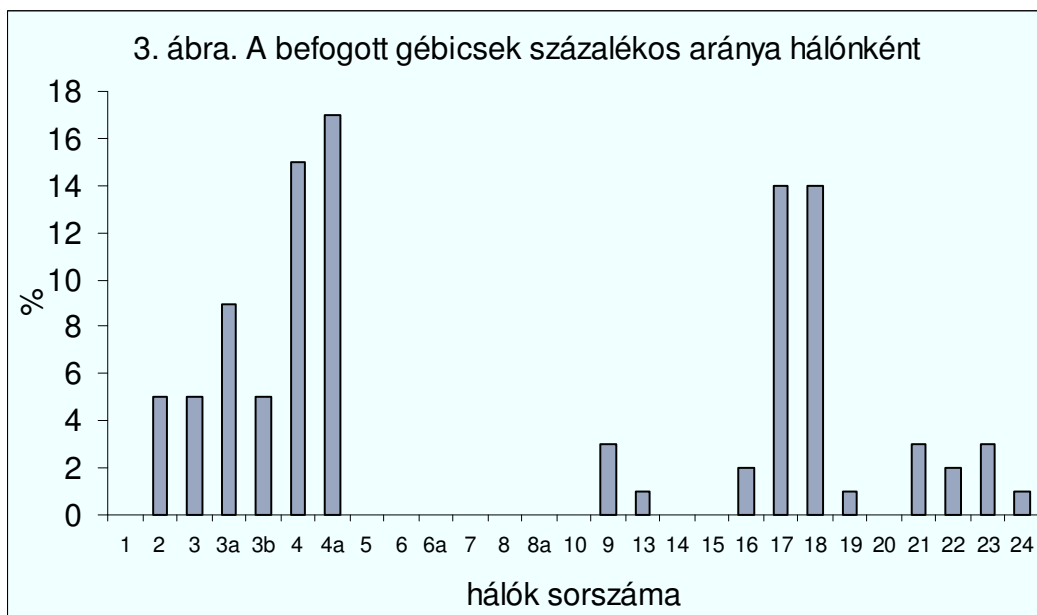
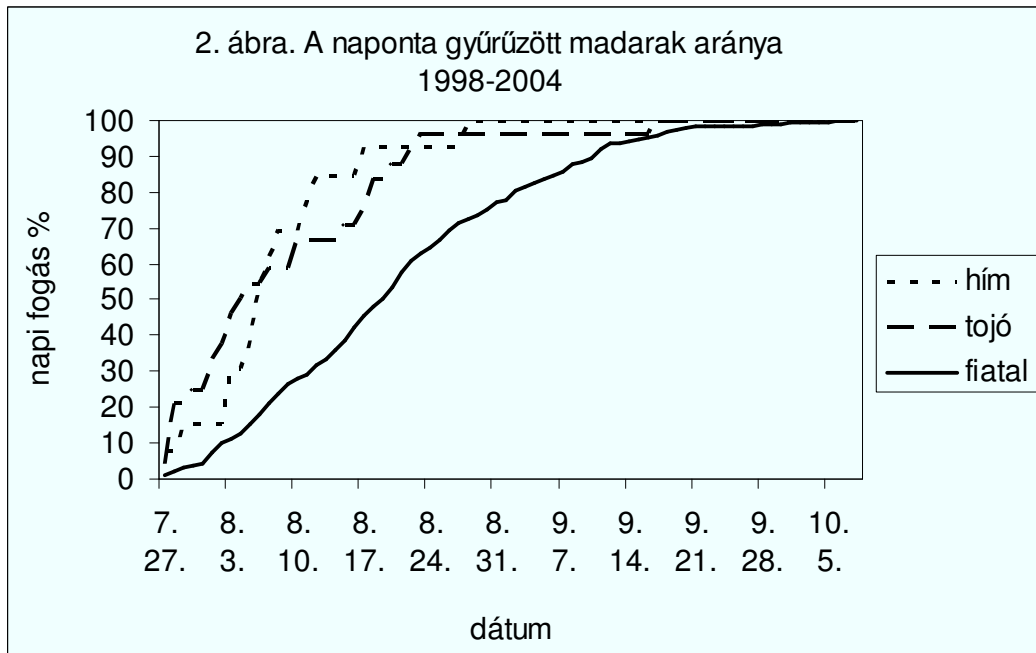
Az egyes évek gyűrzési időszakában visszafogott madarak aránya 15 és 34 százalék között változott, a madarak többsége feltehetően egy nap pihenő után elhagyta a tömördi területet. A hét vizsgálati időszak során egy-egy időszakon belül

visszafogott 101 madárból 7 felnőtt (a felnőttek 19%-a) és 94 elsőéves (a fiatalok 22%-a) példány volt. A visszafogott madarak átlagos tartózkodási ideje 9 nap, a minimum 2 nap, a maximum 44 nap volt. A visszafogott madarak 61 százaléka 4 napot vagy kevesebb időt töltött Tömördön. A gébicsek elsősorban a bokrokkal tarkított, nyílt heterogén gyeptársulásban és a tó bokorfüzes részében pihennek meg, kerülnek a zárt tövises és erdős élőhelyeket. A legtöbb példányt (32%) szántóföldek szomszédságában lévő, gyalogbodzással körülvett kökény és vadrózsa bokrok között felállított két hálóval (4; 4a) fogtuk meg (3. ábra).

A madarak vonulási zsírtartalék nélküli átlagos testtömege 2004-ben $26,83 \pm 2,14$ gramm volt. A visszafogott madarak utolsó befogáskor mért átlagos testtömege ($27,7 \pm 1,34$ g) nem volt lényegesen nagyobb, mint az első befogáskor mért átlagos testtömege ($27,1 \pm 2,02$ g, t-próba, $p > 0,05$). Az átlagos becsült vonulási zsírtartalék azonban lényegesen növekedett ($0,57 \pm 1,87$) az első befogáskor becsült értékhez ($0,23 \pm 0,57$) képest (t-próba, $p < 0,05$), igaz ez is csak kis mennyiségű vonulási energiatartalékot (a maximum érték 8 lehet).

Egy 44 napig Tömördön tartózkodó fiatal gébics 2004-ben hat alkalommal lett befogva. A több mint egy hónap alatt tömege 8,6 grammot gyarapodott, a zsírtartalékát jelző szám 0-ról 5-re emelkedett. Ez azonban kivétel, a Tömördön befogott gébicsek többsége dr. Csörgő Tibor és Parádi István Ócsán végzett kutatásának eredményeihez hasonlóan az időt minimalizálják, kis vonulási zsírtartalékkal, rövid pihenő után folytatják vonulásukat dél-délkeleti irányba. Külföldi vizsgálatok szerint az Égei-tenger szigetein töltenek több időt, hogy a Földközi-tenger átrepüléséhez elegendő zsírtartalékot tudjanak felhalmozni.

A vizsgálatok további részében a különböző élőhely-típusokban és az őszi vonulás különböző időszakaiban befogott gébicsek szárnyhosszát, testtömegét és vonulási zsírtartalmát fogjuk összehasonlítani a faj vonulási stratégiájának alaposabb megértése érdekében.

A fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*) fészkelése a Zalai-dombvidéken

Barbácsy Zoltán

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a, e-mail: barbacsy@onp.kvvm.hu

Z. Barbácsy: The Nesting of the White-backed Woodpecker at the Hilly Region of Zala
The objective of the survey was to find nesting specimens of the white-backed woodpeckers. Four specimens of this species were found in the beech-woods of Zala. Presumably other specimens might be found in other parts of this region.

Ponttérképezési munka során 1980-82-ben vetődött fel, vajon a nagykiterjedésű, zalai bükkösökben fészkel-e a fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*). Megismerve a területet nagyon valószínűnek látszott, így fokozott figyelemmel vizsgáltam át a Dél-Göcseji- és Letenyei-dombság idős bükkös állományait. Négy helyen sikerült találni fészkelő példányokat.

Szemenyecsrőnyén 1982. április 4-én két egymásnak válaszoló, doboló hímet észleltem. Később, április 11-én és május 22-én egy hímet ugyanott találtam. Az előbbi helytől 3 km-re május 22-én odúnál fiókáját etető párt figyeltem meg. Az odú élő gyertyánfa korhadt oldalágában volt. Szentpéterföldre határában 1982. május 23-án egy pár kirepült fiókáját etette. Ortaházán 1982. május 9-én odúnál etető párt észleltem. Május 22-én a fészket rejtő lábonszáradt gyertyánfát kidőlve találtam. Az odús rész teljesen széttört, a négy, már szép tollas fióka közül csak egy, hím élte túl a szerencsétlenséget. Egy öreg madár a közelben tartózkodott. A fiókát a tönkrement odús rész felhasználásával egy hevenyébe összeállított odúszerű alkalmaságban a helyszínen hagytam. Az eredeti odú 14 m magasan volt, 5x6 cm-es rőpnyílással. Az üreg, rőpnyílás alsó végétől számított mélysége 32 cm, míg belső átmérője 9x13 cm volt.

Mind a négy terület idős – kevés kocsánytalan tölgygel elegyes, középkorú gyertyán alsókoronaszintes – bükkösben volt. Erdészeti szemmel kissé elhanyagolt, sok lábonszáradt gyertyán volt található benne.

A terület ismeretében feltételezem, ha csekély számban is, de a zalai bükkösökben szórányosan máshol is előfordul a fehérhátú fakopáncs. Például minden bizonnyal, Oltárc térségében, ahol a rendelkezésemre álló rövid idő alatt, nem találkoztam vele.

Újabb adatok a kis légykapó (*Ficedula parva*) állományviszonyairól a Kőszegi-hegységben

Németh Csaba

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter Siskaszer 26/a
e-mail: nemeth@onp.kvvm.hu

Cs. Németh: New Data on Population Characteristics of the Red-breasted Flycatcher in the Kőszeg Mountains

In 2005 a survey was made in the mountain region of Kőszeg to show the situation of the red-breasted flycatcher population. The methods included playback of tape recorded birdsongs. The results of the survey proved that the population of this species is steady.

2005. év folyamán felmértem a korábbi vizsgálataim során megtalált kis légykapó (*Ficedula parva*) revírek helyzetét a Kőszegi-hegységben. Vizsgálataimat az indokolta, hogy ismereteim szerint a faj hazai állományának alakulásában kedvezőtlen folyamatok indultak be és egyik jellegzetes élőhelyéről, a Zempléni-hegységből teljesen eltűnt.

2005. júniusában három korábbról ismert fészkelőhelyét jártam be a fajnak, ahol részben magnóról lejátszott ének segítségével kerestem a revírt tartó hímeket. A velemi Hosszúvölgyben június 21-én, valamint a bozsoki Sötétvölgyben június 22-én végzett területbejáráson 3-3 éneklő hímeket találtam. Június 14-én Kőszeg határában, a Hármaspatak völgyének északi kitérűségű bükkösében, 400 m tszf magasságban 1 fészkelő pár odúját sikerült megtalálnom. A fészkek egy kb. 100 éves, út menti bükkfa leszakadt ága helyén keletkezett rendkívül keskeny bejáratú üregben épült, mintegy 6 m magasan. Anyaga túlnyomórészt moha, szőr ill. ismeretlen növényi szálak. A fészkekben a megtaláláskor 4 példány néhány napos fióka volt. A megfigyelések alatt mindkét szülő etetett, a bükkös lomkoronaszintjében mintegy 30-50 m sugarú körből hordva a táplálékot. A fészkek későbbi ellenőrzése elmaradt, ezért a költés sikerességéről nem rendelkezem adatokkal.

Fentiek alapján elmondható, hogy 2005. évben hét pár kis légykapó biztosan költött a Kőszegi-hegység magyar oldalának erdeiben. Feltételezve az át nem vizsgált potenciális élőhelyek hasonló helyzetét, jelenlegi ismereteink szerint a fészkelő állomány helyzete stabilnak mondható.

A gyöngyöshermáni kavicsbánya-tavon 2005-ben végzett madármegfigyelések összegzése

Varga László

9700 Szombathely, Szent Márton u. 25. V./13.
e-mail: varga.laszlo03@aesz.hu

L. Varga: Summary of Bird Watching at the Mine Lake of Gyöngyöshermán

This year monitoring was carried out at the gravel mine lake of Gyöngyöshermán. The article presents data about some interesting species and a list about some common species.

A 2005. évben, folytatva a korábbi évek megfigyeléseit és csatlakozva helyi csoportunk vizes élőhelyek felvételezési programjához, kilenc alkalommal tudtam megfigyeléseket végezni a gyöngyöshermáni kavicsbánya-tavon. Dátum szerint az alábbi napok szerepelnek naplómban: május 3. és 27., június 9. és 23., július 1., 6. és 15., valamint augusztus 2. és 11. Június 9-én Dr. Szinetár Csabával, csónakkal jártunk a tavon, de ekkor viharos északi szél nehezítette a megfigyelést. Erre az évre egyébként is rányomta bélyegét a csapadékos időjárás, melynek hatására jelentősen megemelkedett a vízszint, s számos zátony, sajnos fészkekkel és tojásokkal víz alá került.

Az alábbiakban közlöm az érdekesebb fajok adatait, míg a mindennapos fajokat csak felsorolom, rendszertan szerint. Dolgozatommal a Vasi Szemle 1999./1. számában és a Cinege 9. számában megjelent adataimat egészítem ki.

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*): 08. 02. 1 ad. és 08. 11. 3 imm. pld.

Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*): 07. 15-én 5 pár tartózkodott a tavon, míg korábban három illetve négy pár. Sikeres költés kettő volt, 3 és 1 fiókéval.

Törpegém (*Ixobrychus minutus*): 1 pár jelenlétét 5 megfigyelés támasztja alá.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 2 pár költött 3 és 2 fókát neveltek fel.

Üstökös réce (*Netta rufina*): a legjelentősebb ez évi adat, 1 pár költött a tavon! Május 3-án 3 hím és 1 tojó tartózkodott a tavon, majd május 27-én és június 9-én 1 pár + 1 hím, és június 23-án figyeltem meg a tojót 6 fiókájával (ekkor gácsérokat már nem láttam). Július 1-én 5 fióka volt, július 6-án és augusztus 2-án már csak 2, és végül augusztus 11-én 1 fióka maradt a tojó mellett.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 07. 06. 1 gácsér.

Kék vércse (*Falco vespertinus*): 05. 03. 1 pár vadászott a tó felett rovarokra.

Kabasólyom (*Falco subbuteo*): 08. 02. 1 juv. a tó mentén.

- Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 05. 27. 1 nyugalmi tollazatú pld.
- Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 08. 02. és 08. 11. 1-1 pld.
- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): 08. 02. 2 pld.
- Réti cankó (*Tringa glareola*): 06. 23. 7 pld., 07. 06. 6 pld., 08. 02. 10 pld. és 08. 11-én szóltak.
- Viharsirály (*Larus canus*): 05. 27. 1 ad., 06. 09. 1 ad., 06. 23. 1 pár.
- Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): 05. 03. 2 pár, 05. 27. 2 párból az egyiknél kotlás, 06. 09. 2 pár, az egyiknél 2 kicsi fióka, a másiknál kotlás, 06. 23. 10 pld., 3 párból 2 kotlik, 07. 01. 6 pld., 2 kotlás, 07. 06. 3 pár, 2 kotlás, 07. 15. 3 pár, a továbbiakban nem mutatkoztak.
- Kis csér (*Sterna albifrons*): 05. 27. 1 pld., az egyik zátonyon egy távcsőmezőben látszott egy kotló búbos vöcsökkel, egy küszvágó csérral és a sarlós partfutóval.
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*): 05. 03. 1 pld., 05. 27. 4 pld., 07. 15. 1 pld.
- Jégmadár (*Alcedo atthis*): 07. 15. 1 pld.
- Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): 05. 03. 2 éneklő, 05. 27., 06. 23. és 07. 01. 1-1 éneklő.
- Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): 07. 01. és 07. 06. 1-1 éneklő, egyazon revírben.
- Nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*): 05. 03., 06. 09. és 06. 23. 1-1 szól a tó ÉNy-i nádoltjában.
- Foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*): 05. 03., 05. 27. és 06. 23. 1-1 éneklő, 08. 02. 1 pld.
- Énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*): 05. 27. 3 éneklő, 07. 01. 5 éneklő, 07. 06. 2 éneklő, 08. 02. 5 pld., 08. 11. öreg madár kirepült fiókákkal.
- Cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*): 06. 23. és 07. 01. 1-1 éneklő.
- Nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*): 05. 03. 5 éneklő, 05. 27. 6 éneklő, 06. 09. 3 éneklő, a továbbiakban sokat mozogtak, mennyiségük nem volt megállapítható.
- Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*): 05. 03. 2 éneklő a vasút mentén, 06. 23. 2 pár kirepült fiókákkal, 07. 01. ad. és juv. madár együtt, 07. 06. már csak cserregése hallatszott.
- Fitiszfűzike (*Phylloscopus trochilus*): 08. 02. 1 éneklő a parti fűzeken.
- Karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*): 07. 01. 1 éneklő hím az É-i part fűzbokrain.

Nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*): 05. 27. 2 éneklő, 06. 09. 3 éneklő + több pld.,
06. 23. és 07. 01. 2-2 éneklő + több pld., 08. 02. 6 pld., 08. 11. 5 pld.

A mindennapos fajok listája a következő: Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*), Szürke gém (*Ardea cinerea*), Tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), Böjti réce (*Anas querquedula*), Barátréce (*Aythya ferina*), Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*), Egerészölyv (*Buteo buteo*), Vörös vércse (*Falco tinnunculus*), Fűrj (*Coturnix coturnix*), Vízityúk (*Gallinula chloropus*), Szárcsa (*Fulica atra*), Kis lile (*Charadrius dubius*), Bíbic (*Vanellus vanellus*), Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*), Dankasirály (*Larus ridibundus*), Sárgalábú sirály (*Larus cachinnans*), Örvös galamb (*Columba palumbus*), Vadgerle (*Streptopelia turtur*), Kakukk (*Cuculus canorus*), Sarlósfecske (*Apus apus*), Zöld küllő (*Picus viridis*), Fakopáncs (*Dendrocopos sp.*), Búbospacsirta (*Galerida cristata*), Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*), Füsti fecske (*Hirundo rustica*), Molnárfecske (*Delichon urbica*), Barázdabillegető (*Motacilla alba*), Cigánycsuk (*Saxicola torquata*), Fekete rigó (*Turdus merula*), Énekes rigó (*Turdus philomelos*), Mezei poszáta (*Sylvia communis*), Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), Kék cinege (*Parus caeruleus*), Függőcinege (*Remiz pendulinus*), Sárgarigó (*Oriolus oriolus*), Tövisszűrő gébics (*Lanius colurio*), Szajkó (*Garrulus glandarius*), Csóka (*Corvus monedula*), Vetési varjú (*Corvus frugilegus*), Dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*), Seregély (*Sturnus vulgaris*), Házi veréb (*Passer domesticus*), Mezei veréb (*Passer montanus*), Csicsörke (*Serinus serinus*), Zöldike (*Carduelis chloris*), Tengelic (*Carduelis carduelis*), Kenderike (*Carduelis cannabina*), Citromsármány (*Emberiza citrinella*), Sordély (*Miliaria calandra*).

Madaras megfigyelések Szombathelyről

Kelemen Tibor

9700 Szombathely, Gothard Jenő Általános Iskola

T. Kelemen: Results of Bird-watching in Szombathely

This survey was carried out in the populated area of Szombathely. The article reports 133 observed species and presents a list with some of the species.

Egy lakott terület nem tekinthető természetes élőhelynek, jóllehet nagyobb kertek és parkok is találhatóak ott. Ennek ellenére madárvilága felettébb változatos lehet. A legtöbb ember a város zöld övezetét járva jobb esetben a verebet (bár a

két fajt talán megkülönböztetni sem tudja) fecskét, gólyát, a Csónakázó-tónál a récéket, hattyúkat fedezi fel, esetleg télen az etetőnél megjelenő cinegét, pintyféléket figyelgeti nagy érdeklődéssel. Ennél sokkal több madarat láthatunk, akár a ritkébbak közül is, ha nyitott szemmel járunk. Egy kezdő madarásznak kiváló terep lehet maga a város, főleg az őszi-tavaszi vonulási időszakban.

Általam ez idáig Szombathely területén megfigyelt 133 madárfajból egy kis ízelítő a teljesség igénye nélkül.

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 1997. 12. 13. Csónakázó-tó 1 pld. nyugalmi ruhás

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*): 1998. 11. 07. Csónakázó-tó 1 pld. 2000. 12. 28. Csónakázó-tó 1 pld.

Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*): 1997. 10. 25. Csónakázó-tó 2 pld. téli tollazatban

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisegena*): 2002. 12. 08. Csónakázó-tó 2 pld. téli tollazatban

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*): 2000. 06. 28. Csónakázó-tó 1 pld halászott a tavon 2003. 03.08- Ady tér 3 pld. átrepült 2005. 02. 09. Jókai park 15 pld. átrepült

Törpegém (*Ixobrychus minutus*): 2000. 09. 17. Csónakázó-tó 1 pld

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): 2001. 07. 21. Csónakázó-tó 1 pld tó felett körözött

Nagy kócsag (*Egretta alba*): 2000. 01. 08. Kámon Perint-patak 1 pld. 2001. 01. 03. Perint-patak, Tófürdő 1 pld. 2005. 02. 04. Árkádia 1 pld. átrepült

Szürke gém (*Ardea cinerea*): 2000. 01. 30. Kámoni arborétum 2 pld. 2000. 07. 07. csónakázó-tó 5 pld. átrepült 2002. 07. 05. csónakázó-tó 1 pld. sziget felett körözött

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 1998. 06. 16. Falumúzeum 1 pld. terület fölött körözött, 1999. 04. 25. Kámoni arborétum, 1 pld. alacsonyan körözött 2001. 06. 12. Ady-tér 1 pld. buszpályaudvar felett körözött, 2001. 07. 21. Tófürdő 1 pld. a környék felett körözött 2002. 07. 06. Falumúzeum 1 pld. átrepült

Nyári lúd (*Anser anser*) 1999. 11. 03. Csónakázó-tó 1 pld.

Fütyülő réce (*Anas penelope*): 2003. 03. 10. Csónakázó-tó 2 pld. hím, két pld. tojó

Kendermagos réce (*Anas strepera*): 2001. 02. 01. Csónakázó-tó 1 pld. hím, 1 pld. tojó

Csaörgő réce (*Anas crecca*): 2000. 12. 28. Csónakázó-tó 1 pld. tojó

Nyílfarkú réce (*Anas acuta*): 2003. 01. 19. Csónakázó-tó 1 pld. tojó

Böjti réce /*Anas querquedula*/: 2003. 03. 10. Csónakázó-tó 2 pld. hím 6 pld. tojó

Kanalas réce (*Anas clypeata*): 2001. 04. 14. Csónakázó-tó 1 pld. hím 1 pld. tojó

- Üstökös réce (*Netta rufina*): 2004. 03. 13. Csónakázó-tó 1 pld. hím, 2005. 04. 04. Csónaklázó-tó 2 pld. hím, 1 pld. tojó
- Barátréce (*Aythya ferina*): 2000. 02. 27. Csónakázó-tó 3 pld. hím 2000. 11. 12. Csónakázó-tó 1 péld. hím 2001. 01. 02. Csónakázó-tó 2 pld. hím, 1 pld. tojó 2005. 01. 30. Csónakázó-tó 2 pld. hím
- Kontyos réce (*Aythya fuligaula*): 2001. 04. 04. Csónakázó-tó 1 pld. hím, 1 pld. tojó 2001. 12. 26. Perint patak 1 pld. 2002. 11. 10. Csónakázó-tó 4 pld.
- Kerceréce (*Bucephala clangula*): 1999. 11. 07. Csónakázó-tó 1 pld. tojó
- Nagy bukó (*Mergus merganser*): 1999. 11. 07. Csónakázó-tó 1 pld. hím
- Karvaly (*Accipiter nisus*): 2000. 01. 23. Deák F. 54 kert 1 pld. 2000. 02. 01. Sportliget 1 pld. 2000. 06. 29. Fedett uszoda 1 pld. 2001. 01. 17. Tófürdő 1 pld. 2001. 12. 03. Akacs Mihály utca 1. pld.
- Vörös vércse (*Falco tinnunculus*): 2000. 06. 15. Petőfi Sándor u. 14 emeletes 1 pld. 2001. 04. 09. Zanati út Tesco 1 pld. szitált, 2001. 04. 12. Váci Mihály u. 1 pld. 2002. 02. 26. Sportház 1 pld. 2002. 04. 15. Oladi ltp. Tesco 2 pld.
- Kabasólyom (*Falco subbuteo*): 2002. 09. 03. Oladi ltp. 1 pld. átrepült 2005. 05. 27. Oldai ltp. 1 pld. átrepült
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) 2003. 12. 15. Oladi ltp. 1 pld. 2005. 11. 03. Praktiker Zanati út 1 pld.
- Vízityúk (*Gallinula chloropus*): 2000. 06. 27. Csónakázó-tó 2 pld. ad. 6 pld. juv. 2000. 07. 27. Kámoni arborétum, tó, 1 pld. ad. 2001. 07. 05. Csónakázó-tó, 2 pld. ad. 5. pld. juv. 2001. 07. 24. Kámoni arborétum 1 pld. 2002. 07. 02. Csónakázó-tó 1 pld. ad. 6. pld. juv, 2005. 01. 30. Csónakázó-tó 1 pld.
- Szárcsa (*Fulica atra*). 2000. 09. 17. Csónakázó-tó 2 pld. 2000. 11. 12. Csónakázó-tó 7 pld. 2000. 12. 28. Csónakázó-tó 22 pld. 2001. 01. 06. Csónakázó-tó 25 pld. 2001. 02. 08. Csónakázó-tó 30 pld.
- Daru (*Grus grus*): 2002. 11. 25. Oladi ltp. kb. 150 pld. átrepült
- Billegetőcankó (*Actytis hypoleucos*): 1998. 05. 13. Kámoni arborétum Gyöngyös patak 1 pld. , 1998. 07. 30. Csónakázó-tó 4 pld. 2000. 07. 07. csónakázó-tó 1 pld. 2000. 07. 25. Kámoni arborétum sziget 1 pld. 2001. 07. 06. Csónakázó-tó 4 pld. 2002. 07. 11. Csónakázó-tó 3 pld.
- Viharsirály (*Larus canus*): 2002. 02. 09. Csónakázó-tó 14 pld. 2002. 06. 18. Csónakázó-tó 1 pld. ad. 2003. 03. 10. Csónakázó-tó 4 pld.

- Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): 2002. 07. 04. Csónakázó-tó 1 pld. 2003. 04. 13. Csónakázó-tó 1 pld. víz felett vadászott
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*) 2005. 07. 30. Csónakázó-tó 2 pld. ad. 2005. 08. 21. Csónakázó-tó 4 pld. juv.
- Erdei fülesbagoly (*Asio otus*): 2000. 02. 01. Markusovszky kórház 1 pld. hang 20h 19 min, 2000., 02. 02. Csónakázó-tó 1 pld. hang 20h 30 min 2000. 05. 02. Markusovszky kórház 2 pld. juv. hang 22 h 42 min 2000. 05. 14. Városligeti pálya 3 pld. juv hang, 2000. 06. 27. Pelikán park 1 pld. juv. 2000. 07. 24. Kámoni arborétum 12 pld. vedlenek.
- Lappantyú (*Caprimulgus europaeus*): 2003. 05. 23. gagrin út park 1 pld. 21h 15 min 2005. 08. 27. Oladi ltp. 1 pld. 20h00min
- Jégmadár (*Alcedo atthis*): 2000. 01. 08. Kámon Perint patak 1 pld. 2000. 01. 15. Falumúzeum Arany patak 1 pld. 2000. 07. 26. Kámoni arborétum tó, 1 pld. 2000. 12. 28. Csónakázó-tó 1 pld. 2001. 02. 18. Arany patak Árkádia 1 pld. 2001. 03. 30. Kámoni arborétum 1 pld. 2001. 04. 17. Arany patak 1 pld. 2001. 10. 28. Csónakázó-tó 1 pld. 2002. 07. 12. Csónakázó-tó 1 pld.
- Nyaktekerecs (*Jynx torquilla*): 2000. 04. 10. Szabó Miklós utca, park 1 pld. 2001. 04. 18. Deák Ferenc u. kert 1 pld. 2001. 06. 10. Ady tér 1 pld. hang
- Fekete harkály (*Dryocopus martius*): 2001. 04. 21. Kámoni arborétum 1 pld. hang,
- Balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*): 2000. 01. 02. Deák Ferenc utca 54. 1 pld. 2000. 01. 25. : Szabó Miklós utca park 1 pld. tojó, 2000. 01. 31. Váci-Paragvári park 1 pld. tojó, 2000. 02. 13. Gagrin út park 1 pld. tojó 2000. 03. 05. Petőfi üzletház parkolója 1 pld. hím 1pld tojó, 2001. 06. 26. Deák Ferenc 54. kert 1 pld. juv.
- Búbospacsirta (*Galerida cristata*): 2000. 10. 04. Zanati út Tesco 1 pld. ének 2003. 11. 08. Oladi ltp. 1 pld. 2004. 03. 10. Oladi ltp. 3 pld. ének
- Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*). 1997. 10. 25. Perint patak 1 pld. 1999. 07. 09. Kámoni arborétum 1 pld. juv. 2000. 03. 20. BDF Perint patak 1 pld. 2000. 08. 02. Perint patak Haladás pálya 1 pld. juv. 2001. 12. 23. Kámoni arborétum 2 pld. 2002. 04. 15. Kámon Perint patak 1 pld.
- Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): 2001. 02. 04. Olad, Perint patak 37 pld. 2001. 02. 22. Kámon, vasúti töltés 15 pld. 2001. 03. 15. BDF park 23 pld. 2001. 03. 31. Spartacus SE pálya kb. 130. pld. fagyönggyel benőtt nyárfákon, 2001. 04. 27. Tófürdő 13 pld. 2005. 01. 29. Oladi ltp. Kassák 121 pld.

- Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*): 1998. 10. 01. Deák 54 kert 1 pld. 2003. 03. 29. Kámoni arborétum 1 pld.
- Vörösbegy (*Erithacus rubecula*): 2000. 01. 30. Kámoni arborétum 2 pld. 2000. 02. 05. csónakázó-tó 1 pld. 2001. 02. 01. Csónakázó-tó 1 pld. 2004. 02. 07. Markusovszky kórház 1 pld. 2005. 01. 05. Oladi ltp. 1 pld.
- Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): 2000. 06. 07. Oladi Ált. Isk. 2 pld. ének, 2002. 06. 06. Kámo, Perint patak 1 pld. ének, 2004. 05. 03. Kámon Perint patak 1 pld. ének 2005. 04. 26. Oladi ltp. vasúti töltés 1 pld. ének
- Szőlőrigó (*Turdus iliacus*) 2000. 10. 28. Kámoni arborétum 4 pld.
- Kerti geze (*Hippolais icterina*): 2000. 06. 06. Engels-Rohonci 1 pld. ének, 2000. 06. 13. Paragvári út vasúti töltés 1 pld. ének, 2000. 07. 24. Kámoni arborétum 1 pld. juv. 2001. 05. 02. Savaria múzeum park 1 pld. ének, 2001. 06. 13. Ady tér 1 pld. ének 2002. 05. 26. Oladi ltp. 1 pld. ének 2004. 05. 18. Bolyai-Engels 1 pld. ének
- Sárgafejű királyka (*Regulus regulus*): 2000. 02. 01. Sportliget 1 pld. , 2000. 02. 05. gagrin út park 5 pld. 2000. 04. 02. Kámoni arborétum 1 pld. ének, 2000. 12. 14. Deák 54. kert 1 pld. 2001. 03. 28. Kámoni arborétum 1 pld. ének, 2001. 06. 19. Sportliget 1 pld. ének
- Szürke légykapó (*Muscicapa striata*): 2000. 07. 04. falumúzeum 1 pld. ad. 1 pld. fiatalított etet, 2002. 06. 16. Herény Béke tér 2 pld. ad. 4. tojás
- Örvös légykapó (*Ficedula albicollis*): 2005. 05. 14. Kámoni arborétum 2 pld. ének,
- Őszapó (*Aegithalos caudatus*): 1998. 04. 22. Csónakázó-tó 2 pld. ad. hídnál tuján lévő fészeknél etetnek, 1999. 04. 08. Csónakázó-tó, sziget 1 pld. görbefarkú, 2000. 05. 31. Kámon Ált. Isk. 13 pld. 2001. 03. 12. Kámon vasúti töltés 1 pár
- Búbos cinege (*Parus cristatus*): 1999. 07. 07. Kámoni arborétum 1 pld. ad. 5 pld. juv. 2000. 07. 24. Kámoni arborétum 1 pld. hang, 2001. 07. 21. Tófürdő 1 pld. feketefenyőn, 2002. 01. 22. Oladi ltp. templom 1 pld. erdei fenyőn, 2005. 01. 06. Rumi-Rajki utca 1 pld. lucfenyőn
- Rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*). 2002. 06. 20. Csónakázó-tó, sziget 2 pld. 2003. 03. 29. Kámoni arborétum 2 pld. ének
- Szajkó (*Garrulus glandarius*): 2000. 12. 02. Deák 54. kert 2 pld. 2002. 04. 10. Paragvári Művészeti Szki. 1 pld. fészekanyag a csőrében
- Szarka (*Pica pica*): 2000. 02. 05. Csónakázó-tó 2 pld. 2000. 02. 16. Kámon Ált. Isk. 1 pld.

- Holló (*Corvus corax*): 2004. 09. 09. Kámon Ált. Isk. 1 pld. átrepült, 2005. 10. 01. Oladi ltp. 1 pld. átrepült
- Kenderike (*Carduelis cannabina*): 2000. 05. 28. Deák 54. 1 pld. tojó, 2001. 06. 08. Deák 54. kert 1 pld. hím ének, 1 pld. tojó, 2004. 06. 03. Szent Imre herceg utca-Várkonyi utca 1 pár, 2005. 03. 09. Vízöntő utca, 4 pld.
- Zsezse (*Carduelis flammea*): 2001. 02. 01. Csónakázó tó 15 pld. nyírfán
- Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): 1997. 10. 28. Deák 55. 10 pld. 19997. 11. 09. Gagarin u. park 25 pld. 2001. 07. 23. Kámoni arborétum 1 pld. hím 2001. 10. 28. Csónakázó-tó 6 pld. 2002. 12. 19. Kámon Ált. Isk. 6 pld.
- Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): 2000. 01. 08. Kámon, vasúti töltés 15 pld. 2000. 12. 23. Kámoni arborétum 1 pld. hím. 2003. 02. 18. Benczúr óvoda 1 pld. hím 2 pld. tojó, 2005. 03. 21. Deák 54. kert 3 pld. hím 1 pld. tojó

Odútelep a kőszegi Chernel-kertben

Barki Márta

9737 Bük, Ifjúság útja 50., e-mail: barkim@freemail.hu

M. Barki: Nest-box colony in the Chernel Garden in Kőszeg

There are 44 nest-boxes in the Chernel Garden in Kőszeg, which I controled regularly once a week from 12 March 2005 to 5 August 2005. In 6 of them great tit; in 3 of them blue tit; in 2 of them nuthatch; and one-one of them wryneck, eurasien tree sparrow, common starling, black redstart brooded.

A kőszegi Chernel-kert már évek óta működő odútelepén 2004. őszén 10 új odút helyeztem el a már meglévő 34 mellé. Az arborétumban 7 A, 21 B, 9 C, 4 D és 3 kuvikodú található.

Az ellenőrzéseket 2005.03.12 és 08.5 között heti rendszerességgel végeztem. A 44 odúból 7 faj egyedei 15-öt foglaltak el, és költöttek 18 alkalommal.

Leggyakoribbnak a széncinege (*Parus major*) bizonyult, 5 első-, 1 pót- és 1 másodköltéssel. A lerakott 7-11 tojásból 5-8 fióka repült ki. Két esetben sikertelen lett a költése (17 fióka pusztult el). A kékcinegék (*Parus caeruleus*) három odút foglaltak el. 10-12 tojást raktak, melyből 6-11 fióka repült ki. A mezei veréb (*Passer montanus*) egy odúba rakott fészket, melyben 3 fészkealjzat nevelt fel. Két esetben 5 tojásból 4 fióka kelt ki, és repült ki, míg egy esetben 4 tojásból 4 fiókát neveltek fel sikeresen. A

csuszkák (*Sitta europaea*) két odút foglaltak el, az összesen 16 tojásból 13 fióka repült ki. A házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) egy C odúban nevelt 5 tojásból 5 fiókat. A seregély (*Sturnus vulgaris*) egy kuvikodúban költött. Az odú ellenőrzőnyílását eltakarta fészekanyaggal, ezért nem tudtam a fészekalj méretét meghatározni. A nyaktekercs (*Jynx torquilla*) egy odút foglalt el, de magára hagyta az 5 tojásból álló fészekaljat.

Összességében a 2005. évi költési szezon eredményesnek mondható. De a jövőben a sérült, törött odúkat folyamatosan le kell cserélni újra, így talán nagyobb arányban fogják elfoglalni a madarak a felkínált fészkelőhelyeket. A költések adatait mutatja a következő táblázat. A kirepülés napját nem lehet pontosan meghatározni, ezért szerepel a táblázatban egy intervallum (hó. nap – hó. nap).

faj	típus	kitettség	tojás (db)	kikelt	kirepült	tojásrakás kezdete	kirepülés napja
				fiókák száma			
<i>Parus major</i>	B	K	10	9	0	4. 8.	-
<i>Parus major</i>	B	K	8	8	7	5. 19.	6.24-7.2
<i>Parus major</i>	B	DNY	11	8	6	4. 7.	5.14-5.21
<i>Parus major</i>	B	DK		8	6	5. 4.	6.11-6.14
<i>Parus major</i>	B	K	8	8	0	4. 11.	-
<i>Parus major</i>	B	NY	7	5	5	6. 7.	7.11-7.15
<i>Parus major</i>	B	K	8	8	8	4. 17.	5.21-5.27
<i>Passer montanus</i>	B	DK	5	4	4	4. 18.	5.14-5.21
<i>Passer montanus</i>	B	DK	4	4	4	5. 30.	6.24-7.2
<i>Passer montanus</i>	B	DK	5	4	4	7. 3.	8.1-8.5
<i>Parus caeruleus</i>	A	NY	11	11	11	4. 9.	5. 20.
<i>Parus caeruleus</i>	A	D	12	8	6	4. 4.	5.14-5.20
<i>Parus caeruleus</i>	A	NY	10	10	9	4. 8.	5.21-5.27
<i>Sturnus vulgaris</i>	kuvikodú	DNY					
<i>Sitta europaea</i>	B	É	7	6	6	3. 30.	5. 14.
<i>Sitta europaea</i>	B	NY	9	7	7	3. 30.	5.6-5.14
<i>Phoenicurus ochruros</i>	C	ÉK	5	5	5	5. 8.	6. 12.
<i>Jynx torquilla</i>	B	K	5	0		5. 19.	-

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*) észlelése a Rábán

Baumgartner Tibor

9766 Rum, Tulipán u. 24.

T. Baumgartner: Observing Wall Creepers on the River Rába

On 21st of October 2005 two wall creepers were noticed on a river-tour between Csákánydoroszló and Körmend.

Októberi vizitúrán (2005. 10. 17. - 2005. 10. 23.) Csákánydoroszló - Körmend között hajnalmadárra (*Tichodroma muraria*) lettem figyelmes. Egy agyagos magas (kb. 3-4 m) szakadt part alján rovarok után keresgéltem. A tőle megszokott félénkségét elhagyva, a kenuval 5 méterre meg tudtam közelíteni. Mikor felröppent, akkor sem repült el, hanem szítálva a part közelében maradt. 2005. október 21-e volt. A madárhatározóban utánanéztam, és ott a fészkelő helyét 1000 - 3000m. magasságú, sziklás, meredek hellyel jelölik. Kettő kilométer evezés után egy másik hajnalmadarat figyelhettem meg. Valószínűnek tartom, hogy utam során a korábban látott madár nem előzött meg. Lehet, a párja volt...Az őszi Rába szépségét ez a csodálatos tollazatú ritka madár is színesítette.

Újabb adatok a Tömördi Madárvárta pókfaunájához (*Aranea*) A spontán cserjésedő felhagyott szántó talajlakó pókfaunájának kapcsolatai a szomszédos élőhelyekkel

Kovács Péter – Szinetár Csaba

BDF, Állattani Tanszék, Károlyi Gáspár tér 4. 9700 Szombathely
e-mail: szcsaba@bdtf.hu; kovacsp.@freemail.hu

P. Kovács – Cs. Szinetár: New Data about the Fauna of Spiders at the Bird-observatory of Tömörd

Owing to the students' work there have been monitoring surveys at the Bird Observatory of Tömörd since 1999. Besides the botanical surveys zoological ones were made. The data collections were carried out by identical methods, during the same period of the year and for the same period of time and with the same number of traps. During the earlier years four habitats were studied. This year a fifth one was added to the monitored group of habitats.

A Tömördi Madárvárta 1999 óta ad otthont a Berzsenyi Dániel Főiskola biológia szakos hallgatóinak az ökológia terepgyakorlat első két napján. Ezzel párhuzamosan a Nagy-tó és környéke - részben a hallgatók munkája révén - több

élőlény csoportra kiterjedő monitoring vizsgálatok színhelye. 1998-ban elkészült a terület vegetáció-térképe, illetve flóralistája (Keszei és Bauer, Vasi Szemle 1998), mely rögzítette az akkori növényzeti állapotot. A táj arculata azóta részben megváltozott, és bővült az akkor rögzített flóralista is (Keszei, Cinege 2002). A botanikai vizsgálatok mellett komplex zoológiai felmérés is zajlik, melynek része az 1999 óta történő talajzoológiai monitorozás. Az adatgyűjtések minden évben azonos módszerrel (Barber-féle talajcsapdákkal), azonos időben (május hónapban), azonos időtartammal (két hét) és azonos csapdászámossal (30) történnek. Négy növénytársulás (cseres-tölgyes; töviskés; hegyi-kaszálórét; harmatkásás) talajzoológiai felmérésének eredményei már közlésre kerültek (Szinetár és Eichardt Cinege 2003). 2003-ban egy a madárvárta területével határos őszi búzában, 2004-ben a Nagy-tó keleti szegélyében lévő akácosban, míg 2005-ben az észak-keleti részén lévő spontán cserjésedő, a 90-es évek végéig szántóföldi művelésben lévő területen történt meg a felmérés.

Az állandó emberi zavarás megszűnése után a magára hagyott terület a beerdősülés irányába tart. Az élőhely átmeneti jellegét mintegy igazolva az eltérő ökológiai igényű pókfajok együttes előfordulását tapasztalhattuk meg a vizsgálat során. A cseres-tölgyes területére jellemző erdei fajok közül a *Pardosa alacris* már magas egyedszámmal van jelen a cserjésben is. A hegyi-kaszálóréten végzett vizsgálatok az *Alopecosa pulverulenta* tömeges jelenlétét mutatták ki. A világos erdőket, kaszálókat, tisztásokat kedvelő faj jelenleg szintén jellemző erre az élőhelyre, éppúgy, mint a hasonló igényű *Pardosa riparia* is. A fajkészletben megjelenő erdőre, illetve kaszálóra jellemző fajok mellett a harmadik szomszédos élőhely, a harmatkásás tipikus fajai közül is jelen van néhány. Így egy tipikusan a láprétekre jellemző faj, a *Pardosa maisa* is előkerült, mely ebben az évben feltételezhetően gyakoribb volt a harmatkásás területén is. Ez a faj kifejezetten nedvességkedvelő, a háborítatlan, természetes és természetközeli füves társulásra jellemző. Nyílt füves élőhelyeket preferáló *Drassyllus pusillus* jelenleg még szintén gyakori a területen. A kilencvenes években még szántóföldi művelésben lévő területről jelenleg már nem mutathatóak ki azok a tipikus úgynevezett, agrobiont fajok (pl. *Pardosa agrestis*, *Oedothorax apicatus*, *Meioneta rurestris*), melyek az említett 2004-es, búzaföldön végzett mintavételekben tömegesek voltak. Mindezek alapján röviden összefoglalva megállapítható, hogy a spontán cserjésedő terület talajlakó pókfaunájának fajkészlete jelenleg a környező természetközeli élőhelyek faunájából

tevődik össze. A beerdősülés irányába haladó szukcesszióval a füves élőhelyek fajainak visszaszorulása, az erdei fauna tipikussá válása várható. A terület növekvő természetességét jelzi a bolygatást toleráló, gyorsan változó élőhelyekre jellemző fajok hiánya.

Tömörd és környékének szitakötő (Odonata) faunája

Vizslán Tibor - Pingitzer Beáta

9027 Győr, Nagysándor József út 36 IV/17.
Ideiglenes cím: 9400 Sopron Ibolya út 11. fsz: 1.

T. Vizslán – B. Pingitzer: The Dragonfly (Odonata) Fauna at Tömörd and Its Neighborhood

The data collection of the dragonfly fauna began in 2000, and a detailed one started in 2003. The article briefly presents five important habitats of the dragonflies. The dragonflies were collected by the help of handled hoop nets and mist nets. The article presents 30 different species found. The Great-lake was their favorite habitat. The preservation of this lake seems to be the most important task.

Tömörd szitakötő faunájának vizsgálata hasonlóan Magyarország többi kis településéhez fehér folt a térképen. Bár az adatok gyűjtése 2000-ben elkezdődött, de ezek csak alkalmi jellegűek voltak, és az elkövetkező két évben ugyan folytatódtak, de általában csak az őszi időszakra terjedtek ki. 2003-ban indult el egy tudatos lehetőleg minél részletesebb és pontosabb feltáró munka és a gyűjtések nagy része ezen időszakra esik, és 2005.-ig tartott.

A terület növényzetének és élőhelyeinek részletes bemutatásától eltekintünk mivel a Cinegében már több ilyen jellegű írás látott napvilágot. A szitakötők számára öt fontos és kedvelt élőhelyet találtunk a területen ezeket mutatjuk be röviden:

1. Nagy-tó és környéke: A fajok nagy részét ezen a területen sikerült gyűjtenünk. 2003.-tól már jelentős mennyiségű víz volt a területen, így az állóvizeket kedvelő fajok paradicsomának bizonyult, illetve a legtöbb faj számára ideális szaporodó hely volt.
2. Kis-tó : Bár állandó vizet nem találunk a területen, kivéve azt a csatornaszerű keskeny árkot, de az *Aeshna* fajok kedvenc vadászterületei voltak még a száraz években is.

3. Magán-tó: A faluszélén található magánkézben lévő kis tavacska a Nagy-tóhoz hasonlóan az állóvizet kedvelő fajokat vonzotta. Viszonylag ritkán gyűjtöttem a területen, mert csak a parti részt tudtam bejárni.
4. Kavicsbánya-tó: Ez az erdőszélén található tavacska, azért volt értékes számomra, mert a gyűjtések kezdetén 2000-2001-ben szinte csak itt találtam minimális állóvizet a területen.
5. Ablánc-patak és völgye: Az egyetlen folyóvíz a területen, bár mint a patakok nagy része viszonylag faj szegény, de színezi a fajlistát.

Még a gyűjtési módszerekről szeretnék röviden szólni. A gyűjtések szinte teljes egészét nyeles fogóhálóval végeztük, de a madarász függönyhálók is segítségünkre voltak főleg az *Anisoptera* fajok tekintetében. A gyűjtések szinte teljesen az imágókra korlátozódtak, bár alkalmilag lárváztunk is, de ezek nem sok adatot szolgáltatottak, mindössze két faj szaporodását erősítette meg a területen. Ezúton szeretném megköszönni Huber Attilának, aki a lárvák határozását végezte.

A fajok ismertetése:

Egyenlő szárnyú szitakötők (*ZYGOPTERÁK*)

Calopteryx fajok: Mindkét fajt megtaláltuk a területen, a *Zygoptera* fajok közül a színes szárnyaikkal a legfeltűnőbb szitakötők. Tömördön az Ablánc-patak az - az élőhely ahol mindkét *Calopteryx* faj gyakorinak mondható, a sávós szitakötő (*C. splendens*) még a Nagy-tavon fordul elő alkalmanként, országosan gyakori tartott faj. A másik a kisasszony szitakötő (*C. virgo*) már hazai viszonylatban is ritkának tartott szitakötőnk, de a patakon viszont gyakorinak mondható, értékes tagja a faunának. Magyarországon védett faj.

Lestes fajok: A nem hat hazai tagjából négy előfordul a területen. Leggyakoribb a foltösszárnyjegyű rabló (*L. barbarus*) főleg a Nagy-tavon és a Kavicsbánya-tavon fordult elő nagy mennyiségben és gyakran, repülési ideje júniustól – szeptember végéig tart. A lomha rabló (*L. sponsa*) és a tavi rabló (*L. virens*) viszonylag ritka, eddig csak a Nagy-tavon és környékén gyűjtöttük, főleg augusztus hónapban. A nem negyedik tagja a zöld rabló (*L. viridis*) hazánkban ritkának számít, de a Nagy-tavon és környékén gyakori, alkalmanként a vizektől távolabb is elkóborol vadászni. Szeptemberben repül a legtöbbet.

Erdei rabló (*Sympecma fusca*): Az egyetlen imágóként áttelelő szitakötőnk, illetve a leggyakoribb *Zygoptera* hazánkban és a területen is. Már áprilistól

megfigyelhető és az időjárástól függően és akár november közepéig repül. Szinte mindenütt találkozhatunk vele, az erdőtől kezdve a falu közepéig.

Széleslábú szitakötő (*Platycnemis pennipes*): A legrejtélyesebb tagja a faunának, eddig csak a faluszélén lévő Magán-tónál talákoztunk vele. Magyarországon közönséges faj, a Nagy-tavon és a többi élőhelyen még az elmúlt hat évben nem találtuk meg, pedig az erdei rabló után talán a leggyakoribb *Zygoptera*, az előbb említett élőhelyen szinte törvényszerű volna a jelenléte. Az említett élőhelyek közötti távolság légvonalba körülbelül egy kilométer lehet, még oly gyengén repülő fajnál is ez nem távolság. Marad a kérdés miért nem terjedt el a többi élőhelyen?

Zöld légivadász (*Erythromma viridulum*): A nem két tagjából csak e fajt találtuk meg eddig, a nyár második felében repül leggyakrabban. Hazánkban mérsékelt gyakori, eddig csak a nagy-tavon fordult elő, de ott hasonló gyakorisággal.

Coenagrion fajok: A nem hat fajából kettő előfordulásáról tudunk eddig Tömördön. A szép légivadász (*C. puella*) mindegyik élőhelyen megtalálható, főleg a nyár első felében gyakori. A másik a ritka légivadász (*C. scitulum*) országosan szórványos előfordulású faj. Ezért a Nagy-tavon való gyakori és viszonylag nagyszámú előfordulása örvendetes. Kiemelt odonológiai érték, IUCN vörös listán is sérülékeny fajnak számít. Magyarországon védett faj.

Kéksávós légivadász (*Enallagma cyathigerum*): A Nagy-tavon közönséges faj, hazánkban is gyakorinak számít.

Ischnura fajok: A hazánkban előforduló mindkét faj megtalálható a faunában, és gyakorinak mondható. A kék légivadász (*I. elegans pontica*) a vizektől távolabb is elkóborol, az apró légivadász (*I. pumilio*) inkább ragaszkodik a víz közelségéhez. A nyár nagy részén repülnek, a pumiliót, eddig csak a Nagy-tavon találtuk.

Egyenlőtlen szárnyú szitakötők (**ANISOPTERÁK**)

Aeshna fajok: Három faj fordult elő a faunában eddig. A leggyakoribb a nádi acsa (*A. mixta*), főleg a Nagy- és a Kis-tavon illetve ezek környékén a vadászik előszeretettel, de erdei utak felett vagy a lakott területeken is előfordulnak. Az gyakori acsa (*A. affinis*) legkedveltebb vadászterülete a Kis-tó volt, itt a szabott számú vadászterület miatt gyakoriak voltak a harcok, mihelyt kifogtunk egy példányt a környező fákról már birtokba is vették a területet az újabb egyedek. De az állóvizek mellett is mindenütt megtaláltuk egyedeit, júniustól – szeptemberig repült. A harmadik *Aeshna* faj a sebes acsa (*A. cyanea*) úgy is nevezhetnénk, hogy az ősz

szitakötője. Főleg szeptemberben és októberben repül. Kedvelt helyeik a Nagy-tó árnyékos részei voltak, de 2005-ben a sok csapadék miatt a mezőgazdasági területeken megmaradt pocsolyákat is birtokba vették.

Lápi acsa (*Anaciaeschna isosceles*): A tavasszal repülő szitakötők egyik képviselője, nagy testű, jól repülő faj, a vizektől távolabb is gyakran megtalálni. Hazánkban védett, és Európa egyes részein is veszélyeztetett faj, mérsékelten gyakori Tömördön.

Óriás szitakötő (*Anax imperator*): A Nagy-tavon és a Magán-tavon lehetett a leggyakrabban megfigyelni. A Nagy-tavon végzett lárva gyűjtések alkalmával a második leggyakoribb faj volt, de imágóként már nem találtuk ilyen gyakorinak.

Szőrös szitakötő (*Brachytron pratense*): Ez a faj is a tavasz szitakötője, a vizekhez való kötődése nem olyan erős, a madárvárta környéki fás vegetációban is gyakran előfordul. A területen mérsékelten gyakori előfordulású faj.

Libellula fajok: A három hazai fajból kettőt találtunk meg eddig. A közönséges acsa (*L. depressa*) a gyakoribb a területen, illetve a lárva határozások alapján leggyakoribb *Anisoptera* fajnak mondható. Mindegyik állóvízen és a vizektől távolabb is megfigyeltük, főleg a májusi és júniusi hónapokban. A másik faj a négyfoltos acsa (*L. quadrimaculata*) csak a Nagy-tóról ismert eddig, a május a fő repülési ideje, ekkor gyakorinak mondható az említett élőhelyen.

Fehér pásztor (*Orthetrum albistylum*): A magán-tóról sikerült eddig csak kimutatni, de ott tenyészik is, mert több exuviumot (levedlett lárvaőr) és frissen kelt példányt is találtunk. Érdekes az *O. cancellatum* hiánya, pedig a három nagyobb állóvíz megfelelő élőhely kellene, hogy legyen a faj számára. Feltehetően a vízhiányos években kell keresni a hiány okát, és remélhetően az elkövetkező években megjelenik a faj.

Déli szitakötő (*Crocothemis erythraea*): Májusban a Nagy-tavon és a környékén figyelhető meg a faj, a hímek élénkpiros potroha miatt könnyen észrevehető. Mérsékelten gyakori előfordulású.

Sympetrum fajok: A hazai kilenc fajból eddig öt jelenlétéről tudunk. Egyedszámra az egyik leggyakoribb *Anisoptera* fajok közé tartoznak, a vizektől távolabb is gyakran láthatjuk egyedeit, illetve a Nagy-tó körül lévő aranyvesszők az egyik kedvelt tartózkodási helyük volt. A gyakori szitakötő (*S. striolatum*) és a közönséges szitakötő (*S. vulgatum*) volt a két leggyakoribb közülük, szinte mindenütt előfordultak, főleg az őszi időszakban szeptembertől novemberig. De majdnem ilyen

gyakori az alföldi szitakötő (*S. sanguineum*) is, főleg a Nagy-tó környéke vonzotta. A két ritkább előfordulású és egyedszámú *Sympetrum* faj az útszéli szitakötő (*S. flaveolum*) és a sárgatorkú szitakötő (*S. meridionale*) volt. A sárgatorkú szitakötő hazánkban védett eszmei értéke 2000 Ft.

Piros szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*): A fauna másik legértékesebb szitakötője a ritka légivadász (*C. scitulum*) mellett. Hazánkban szórványos előfordulású, az IUCN vörös listán sérülékeny kategóriájú, és a Berni Egyezmény által is fokozottan védett faj. Májusban és júniusban találkozhatunk vele leggyakrabban a Nagy-tavon, egyedszámra mérsékelten gyakori a tavon.

Tömördön és közvetlen környékén 30 szitakötőfajt sikerült kimutatnunk eddig, ez majdnem a fele a hazai faunának. Egy ilyen kis terület esetében, ez nagyon jó eredménynek mondható. Alkalmi előfordulások még biztosan színesíteni fogják a faunát, illetve ha állandósulna a viszonylagos vízbőség még újabb fajok megtelepedésére is számíthatunk. Főleg a *Coenagrion*, *Orthetrum* és a *Sympetrum* fajok esetében. A két szórványos előfordulású faj állománya stabilnak ígérkezik. Mint a fajok bemutatásából látszik, a szitakötők számára a legkedveltebb élőhely a Nagy-tó volt, ennek megőrzése a legfontosabb feladat.

Veszélyben a hazai rákállomány

-a jelzőrák, a potenciális „gyilkos”-

Illés Péter

9730. Kőszeg, Károlyi M. u. 1., e-mail: selliretep@freemail.hu

P. Illés: Domestic Crabs in Danger

The article presents the negative impact of the signal crayfish population in Gyöngyös stream. This species is dangerous for the whole domestic crab population. It spreads the crab plague and the disease kills the native species. During the survey reciprocal studies were made in order to prove the presence of this infection. The results showed that the crab population is infected. The most important step would be a survey of the whole domestic crab population.

Az eddig rendelkezésre álló adatok szerint Vas megyében három tízlábú rákfaj fordul elő: az őshonos folyami vagy nemes rák (*Astacus astacus*), a szintén őshonos és védett kövi rák (*Austropotamobius torrentium*), és az adventív jelzőrák

(*Pacifastacus leniusculus*). A Cinege 7. (2002.) számában megjelent írásban már utaltam arra, hogy a jelzörák hazai megjelenésével faunánk ugyan újabb fajjal lett gazdagabb, de a faj megjelenése sokkal inkább „üröm” mint „öröm”. A jelzörák ugyanis az egész hazai rákállományra veszélyt jelent. A fő veszélyforrás nem a nagyobb szaporodó-képessége, a gyorsabb terjeszkedése, hanem az, hogy a jelzörák terjesztője (vektora) a rákpestis nevű betegségnek, ami az őshonos rákokat elpusztítja.

A rákpestis (*Aphanomyces astaci*) egy moszatgomba, rokona a szőlőperonoszpórának és a burgonyavésznek. A fertőzést mikroszkopikus, ostorral rendelkező ún. zoospórák okozzák. A betegség a 19. század közepétől nagy járványokat idézett elő Európa-szerte. A kórokozót az észak-amerikai rákfajok (így a jelzörák is) terjesztik. A jelzörák nem teljesen ellenálló (rezisztens) a rákpestisre, hanem más betegség vagy stressz esetén, mint másodlagos kórokozó tömeges elhullást eredményezhet ennél a fajnál is. Sajnos, minden őshonos hazai rákfaj fogékony e betegségre. Tüneteit nehéz közvetlenül igazolni: a beteg egyedeken többnyire megváltozott viselkedés, nappali aktivitás, összehajtott potroh, végtagvesztés, pusztulás jelentkezik. A külföldi tapasztalatok szerint azon patakokban, ahol a jelzörák megjelenik az őshonos folyami rák teljes kipusztulása várható.

A Gyöngyös-pataokban élő jelzörák fertőzöttségének kimutatására Dr. Kiszely Pállal ún. reciprok vizsgálatot végeztünk: 2002. októberében Dr. Kiszely Pál néhány jelzörákot helyezett akváriumban tartott folyami rákok közé. Két héten belül valamennyi folyami rák elpusztult. A megfordított vizsgálatot Kőszegen végeztük. 2003. szeptember 26-án 9 pld. folyami rákot helyeztünk el varsában a Gyöngyös-patak Malomág nevű szakaszán, ahol gyakori a vízben a jelzörák. Táplálékként halszeletet és pisztrángtápot kaptak. Tizenhét nap múlva nem volt élő folyami rák a ketrecben. Ez azt feltételezte, hogy a Gyöngyösben élő jelzörák-állomány fertőzött a rákpestis kórokozójával (Erről a MME helyi csoportjának közgyűlésén is beszámoltam 2005. február 12-én).

A kórokozó közvetlen kimutatása érdekében 2004-ben 25 pld. jelzörákot elküldtünk Münchenbe az Állatorvostudományi Egyetemre. Dr. Birgit Oidtmann és csoportja PCR-módszerrel (a genetikai ujjlenyomat polimeráz lácreakciója alapján) megvizsgálta azokat, és a 25 példány közül négy egyedben mutatta ki a kórokozót. Ezzel beigazolódott a feltevés: a Gyöngyös-pataokban élő jelzörák-állomány fertőzött

a rákpestissel! És ez előre vetíti a szomorú jövőt: a kórokozó a Gyöngyösön keresztül a Rábát elérve az egész hazai rákállományra fokozott veszélyt jelent! Mert ugyan a rákpestis „öl”, de a jelzőrák a potenciális „gyilkos”.

Mit tehetünk?

Első és legfontosabb lépés a hazai rákállomány teljes felmérése, ami a védelmi intézkedések érdekében igen fontos lenne. Ezért ismét azzal a szíves kéréssel fordulok a kedves tagtársakhoz, ha a lakóhelyük közelében lévő vízfolyásban tudomásuk van rák előfordulásáról, szíveskedjenek azt a fenti címen jelezni.

Áprilistól, ahogyan a vizek kezdenek felmelegedni a rákok is aktívabbá válnak, s ilyenkor könnyebben felfedezhetjük őket.

Sajnos a korábbi felhívásokra csak nagyon kevés adat érkezett, ezért továbbra is számítok segítségükre!

Adatok tömördi Nagy-tó kétéltű (Amhibia) fajainak visszatelepedéséhez 2002-2005 között

Dankovics Róbert

Savaria Múzeum, 9700 Szombathely, Kisfaludy S.u.9.
e-mail: danrobert@freemail.hu

R. Dankovics: Data about the Resettlement of the Amphibians in the Great-lake between 2002-2005

The population characteristics of the Amphibians in the Great-lake of Tömörd are well-studied. The dry years of the last two decades changed this area. There was a decline in the frog population of this area. On 1st and 2nd of November 2001 works were carried out to help the Amphibians to recolonize their habitat. The article presents the changes for the last four years of some Amphibian species.

A tömördi Nagy-tó és környezetének kétéltűi és hüllői, az 1986 évi természetvédelmi kutató tábor keretei között végzett felmérés eredményeként jól ismert. Az elmúlt két évtized során bekövetkezett szárazodási folyamat azonban e térséget is átalakította. A csapadékban szegény évek és az előrehaladott eutrofizáció együttes hatására a tó 2000 és 2001 évben kiszáradt, gátolva a sikeres szaporodás lehetőségét a terület kétéltű fajai számára. A száraz években a környező területek

vegetációja átalakult a kiszáradt tó területére is behatolt, gyorsítva a tó végleges átalakulását, feltöltődését. A 2001 telén a Chernel István MTE által végeztetett medertisztítási munkálatok után, annak ellenére, hogy a száraz évek folytatódtak, a Nagy-tó újra folyamatos vízállássá alakulhatott.

Az 1986-1987 évi vizsgálatok tanúsága szerint a Nagy-tóban még szaporodott a dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*) a pettyes gőte (*Triturus vulgaris*), a vöröshasú unka (*Bombina bombina*), a barna varangy (*Bufo bufo*), a zöld varangy (*Bufo viridis*), a zöld levelibéka (*Hyla arborea*), a gyepi béka (*Rana temporaria*), az erdei béka (*Rana dalmatina*), a kecskebéka (*Rana kl. esculenta*) és kis egyedszámban a tavi béka (*Rana ridibunda*) is előfordult. A tó 1988-ban bekövetkezett első ismert kiszáradása után a tóban szaporodó fajok közül eltűnt a tavi béka és néhány párra csökkent a gyepi békák petéző állománya. Ezt követően a változatos csapadékviszonyoknak köszönhetően a tó mérete, az egyes fajok élő- és szaporodó-helyeinek kiterjedése, ezen keresztül a megjelenő kétéltűek faj és egyedszáma nagy eltéréseket mutatott évenként. A néhány kiugróan csapadékos évet leszámítva (1996, 1999) folyamatos egyedszám csökkenés volt megfigyelhető a vöröshasú unka és a zöld levelibéka esetében, s az 1999 évi bőséges csapadék ellenére sem jöttek meg a gyepi békák. E fajok kedvelik a sekély, növényzettel gazdagon borított víztereket, amelyek az egyes években megjelenő magas vízállás hatására gyakran a harmatkásás (*Glycerium maximae*) és széleslevelű gyékényes (*Typhetum latifoliae*) társulások területén találhatóak. A téli csapadék hatására 2000 és 2001 évben a tavaszi vízborítás még vonzó szaporodóhelynek mutatta a tavat, de a gőtének lárvái a korán jött kiszáradás hatására, már nem tudtak átalakulni.

A vízfelület kialakítása érdekében 2001. november 1-2-án végzett munkálatok eredményeként a tó kétéltűinek rekolonizációja csak lassan indult meg. 2002 tavaszán a közelítőleg 100 m² területű, sekély, alig 10-20 cm mély tóban megjelentek az erdei békák. A lerakott tíznél kevesebb petecsomóból kikelő lárvák a nyár folyamán sikeresen át is alakultak. A kecskebékák fiatal egyedei is megjelentek, és kitartottak a vegetációs időszakban.

A következő évben (2003) még mindig kevesebb volt a csapadék, mint a területen jellemző érték, de a tó vízmélysége tavasszal így is elérte a fél métert. Az előző évihez hasonló mennyiségű erdei béka mellett a barna varangyok néhány egyede is petét rakott, de csak két petezsinór utalt jelenlétükre. Az év során a kecskebékák kifejllett (10 egyed) és ivaréretlen egyedei is megfigyelhetőek voltak, de

szaporodásuk tényét ekkor nem sikerült kimutatni. A gőte fajok továbbra sem voltak kimutathatóak.

A 2004-ben az első félév csapadékban gazdag volt, így a kikotort meder színültig feltelt. Az előző években is észlelt fajok egyedszáma tovább növekedett. Az erdei béka 14 petecsomója mellett 12 hím és két nőstény barna varangy násza volt megfigyelhető, de a későbbi terepbejárás során kettőnél több, közelítőleg 10 nőstény jelenlétére utaló petezsinór volt látható. A nyár elején egy éves kecskebéka egyedek jelentek meg a tóparton, amelyek a taxon 2003 évi sikeres szaporodását sejtetik. A zöld levelibéka számos egyede énekelt a bokorfüzes és a harmatkásás társulásokban, és több évi kihagyás után megjelentek a vöröshasú unkáknak példányai is. A faj észlelt maximuma 2003 évben 50 példány. A kecskebékák minden korosztálya képviseltette magát az év során – maximum 20 kifejlett béka – továbbá két tavi béka éneke is hallható volt.

Az idei (2005) év csapadékviszonyai bőségesen biztosították a tó vízutánpótlását. A víz mélysége helyenként 150 centimétert is meghaladta és a mélyített területen kívül a harmatkásás társulás partközeli területeit is elöntötte. Ennek ellenére nem emelkedett az újratelepedés eddigi enyhe, de folyamatos íve. Az előző években már ismertté vált fajok közül nem volt látható a tavi béka. A pettyes gőte egy hím példányát sikerült palackcsapdával befogni, de továbbra sem volt kimutatható a dunai tarajosgőte. Az erdei béka (12 petecsomó) és a barna varangy (kb. 10 peteszalag) észlelt maximuma a 2004 évihez hasonló, de a vöröshasú unkáknak csak alig harmada (15 ivarérett példány) volt megfigyelhető. A hang alapján történt becslés alapján a zöld levelibéka hímek száma közelítőleg 40-50 példány.

A mederkotrást követő négy évben, a nyolcvanas évek végén észlelt kétéltűfajok többsége újra megfigyelhető volt a tömördi Nagy-tóban. A gyepi béka szaporodó állománya, amennyiben folytatódik a szárazodási folyamat, várhatóan később sem lesz kimutatható, de a zöld varangy és a dunai tarajos gőte visszatelepedésére továbbra is van remény.

Az 1986-1987. évben megfigyelt és a 2001. évi kotrási munkák után, az egyes években visszatelepedett fajokat a következő táblázat tartalmazza:

Kimutatott fajok (1986-1987)	2002	2003	2004	2005
<i>Triturus vulgaris</i>	-	-	-	+
<i>Triturus dobrogicus</i>	-	-	-	-
<i>Bombina bombina</i>	-	-	+	+
<i>Hyla arborea</i>	-	-	+	+
<i>Bufo bufo</i>	+	+	+	+
<i>Bufo viridis</i>	-	-	-	-
<i>Rana dalmatina</i>	+	+	+	+
<i>Rana temporaria</i>	-	-	-	-
<i>Rana ridibunda</i>	-	-	+	-
<i>Rana kl. esculenta</i>	+	+	+	+

Adatok a kockás sikló (*Natrix tessellata*) Vas megyei előfordulásához

Dankovics Róbert

Savaria Múzeum, 9700 Szombathely, Kisfaludy S.u.9.
e-mail: danrobert@freemail.hu

R. Dankovics: Data about the Presence of Dice Snake in Vas County

The dice snake is not a representative species of the herpetofauna of Vas County. The study presents three occurrences of the dice snake in chronological order.

A vízisiklók szűkebb rokonságának - a *Natrix Laurenti*, 1768 nem – két hazai képviselője közül a kevésbé elterjedt faj. A szinte mindenhol előforduló vízisiklóval (*Natrix natrix* (Linnaeus, 1758)) ellentétben csak ritkán távolodik el a vizektől. A Balatonban, ahol még napjainkban is nagy egyedszámban fordul elő, minden strandoló láthatja, amint a sekély vízben, lesben várakozik, vagy a parti kövek között összetekeredve sűtkérezik a vadászat után. Az ország más területeiről is ismertek szórványosan előfordulási adatai, de a faj szaporodó állományai Magyarországon elsősorban nagyobb álló- és folyóvizeink mentén – Balaton, a Duna és a Dráva, – de kisebb vízállásokban is, mint a Tatai-tónál, az Aggteleki-karszton vagy a Baranya megyében kimutatott populációk, találhatóak.

A kockás sikló valamivel kisebb termetű, 1 méternél ritkán nő nagyobbra, és egységesebb színezetű, mint a vízisikló. Jellemzője a hosszúkás fej, amelyről mindig

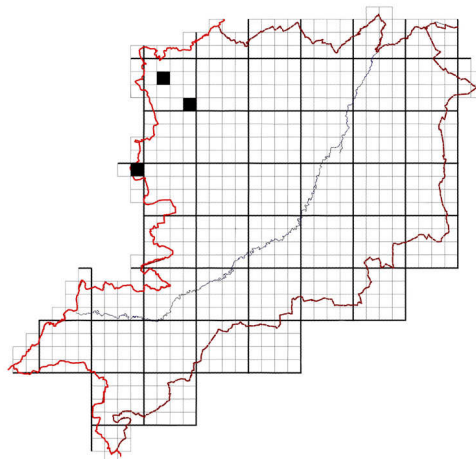
hiányzik a sárga félhold. A szemek nagyok, kissé dülledtnek tűnnek. Az egyszínű szürkés árnyalatú testen, a gerincvonal két oldalán - elmosódottabban a törzs oldalán is - felváltva sötétebb és világosabb foltmintázatot láthatunk, mintha „kockás” lenne a sikló. A hasa az európai *Natrix* fajokra oly jellemző, fehér és fekete haspajzsokból álló, zongora billentyűzetre hasonlító mintázatot mutatja. Felismerni azonban mégsem olyan könnyű. A kézben tartott állaton ugyan jól felismerhetőek faji bélyegei, de a partmenti növényzetben elslisszanó kígyó elbizonytalanítja a gyakorlatlan megfigyelőt.

Elsősorban halakkal táplálkozik, de szükségben elfogyaszt néhány kétéltűt is. Táplálékát megragadva nem bajlódik annak megölésével, azonnal, elevenen kezdi elnyelni.

Vas megye, a Rábát leszámítva, nem rendelkezik nagy álló és folyóvizekkel, így a kockás sikló sem túl jellemző eleme herpeto-faunánknak. Az elmúlt években mégis megfigyelhettünk néhány kóborló egyedet vízfolyásaink mentén. Két példány a Gyöngyös-patak vízrendszeréből a Savaria Múzeum Természettudományi Osztályának gyűjteményében található, egy példány pedig a Pinka mellett került elő.

A Vas megyéből ismert kockás sikló (*Natrix tessellata*) előfordulások, időrendi sorrendben:

1. Velem, Velemi-patak, 1977.VIII., Herényi I. (Savaria Múzeum, Természettudományi Osztály, Lelt.sz.: 2003.507.1.)
2. Gyöngyösfalu, Gyöngyös-patak, 2004.VI.29., Nardai János, Dankovics Róbert (Savaria Múzeum, Természettudományi Osztály, Lelt.sz.: 2005.3.1.)
3. Felsőcsatár, Pinka, 2005.IV.13., Havas Márta (ld. a fényképen)

A kockás sikló (*Natrix tessellata*) ismert Vas megyei előfordulásai, UTM 2,5 X 2,5km térképen

Kisemlős együttesek vizsgálatának előzetes eredményei egy bükkerdő-szegély-újulat transzekt mentén a Kőszegi-hegységben

Harsányi Krisztián¹ - Horváth Győző² - Németh Csaba³ - Elek Zoltán¹

¹Szent István Egyetem, Állatorvos-tudományi Kar, Zoológiai Intézet, Ökológiai Tanszék, 1077 Budapest, Rottenbiller u. 50. e-mail: vadpig@freemail.hu

²Pécsi Tudomány Egyetem, Természettudományi Kar, Zootaxonómiai és Szünzoológiai Tanszék, 7624 Pécs, Ifjúság u. 6.

³Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/a

K. Harsányi – Gy. Horváth - Cs. Németh – Z. Elek: Abundance and species richness of small mammals assemblages were investigated along a beech forest-edge-renewed forest transect in the Kendig-Hill, Kőszeg-Mountains in Hungary.

The animals were collected by capture-mark-recapture method. Four species (*Clethrionomys glareolus*, *Apodemus flavicollis*, *Sorex araneus*, *Sorex minutus*) and 311 recaptured individuals were collected. Unfortunately the taxonomical status of two mentioned *Sorex* species is not clear. The old forest has the poorest small mammals assemblages. The edge between the old and renewed forest has the highest number of species and recaptured individuals, while the renewed forest has an intermediate position between the two forest sites. These preliminary results suggest that these forest has their own small mammals assemblages, but further investigation is required to explore the ecological background of these patterns.

A Kőszegi-hegység a Keleti-Alpok hatásának köszönhetően egyedi flórával és faunával rendelkezik hazánkban. A területen évtizedekig fennálló „vasfüggöny” hatása miatt élővilága a természeteshez közel álló. A további hatékony megőrzés feltétele a minél alaposabb megismerés.

A Kőszegi-hegység kisemlős faunája viszonylag feltáratlan. Két évtizede egy hazánkra új cickány faj, a havasi cickány (*Sorex alpinus*) került elő a területről. Jelenlegi ismereteink szerint itt él a faj egyetlen hazai állománya. Mindez indokoltá teszi lehetséges élőhelyeinek felmérését a faj védelmét megalapozó pontosabb ismeretek érdekében.

Jelen kutatásban arra kerestük a választ, hogy:

1. Az említett faj tartósan él-e a vizsgálati területen?
2. Az egymástól markánsan eltérő mintaterületek rendelkeznek-e saját kisemlős együttesekkel?
3. Kimutatható-e a szegélyhatás, illetve melyek azok a releváns környezeti paraméterek, amelyek hatással vannak a kisemlős együttesek fajösszetételére és abundancia viszonyaira?

A vizsgálat a Kőszegi-hegységben, Velem község határában, a Kendig-hegy Szent-Vid kápolnához közeli oldalában, 500m tengerszint feletti magasságban zajlott. A területen a nyugat-dunántúli mészkőről bükkös (*Galio rotundifolio-Fagetum*) a jellemző erdőtársulás, a lombkoronaszintben a bükk (*Fagus sylvatica*) mellett a luc (*Picea abies*), az erdei fenyő (*Pinus sylvestris*), illetve a vörösfenyő (*Larix decidua*) is jelen van. A lágyszárú szintben a kereklevelű galajjal (*Galium rotundifolium*), mint karakterisztikus fajjal együtt a ciklámen (*Cyclamen purpurascens*) is előfordul. Mellettük az erdei galaj (*Galium sylvaticum*) és a kereklevelű harangvirág (*Campanula rotundifolia*) jellemzi e szegényes szintet. A három mintaterület egy idős (120 éves) bükkös, a hozzá kapcsolódó fiatal (25éves) újulat, valamint a két állomány között jól elkülöníthető szegélyzóna, amit főként fiatal bükkfák alkotnak.

A területen élő kisemlős együttesek vizsgálata havi rendszerességgel, élvefogó csapdázással, kvadrát módszerrel történt. A három élőhelyen 3-3 db mintavételi terület került kijelölésre.

A kvadrátok a mintavétel függetlenségét biztosító távolságra helyezkedtek el egymástól, az élőhely határoktól és egyéb befolyásoló tényezőktől (állandó vízborítás, emberi objektumok). Egy mintavételi terület 4x4 csapdapontból állt, melyek 8m-re helyezkedtek el egymástól. Csapdáink fa ládacsapdák voltak, ezen belül kétféle - hasonló fogási hatékonyságú - típust használtunk, figyelve arra, hogy ezek kvadrátonkénti aránya megegyezzen. Az egyes csapdák minden hónapban más-más csapdapontokba kerültek, teljesen véletlenszerűen. Csaliként apróra vágott szalonnadarabkákat és gabonamagvakat használtunk. A mintavétel havonta zajlott, áprilistól októberig. Az első két hónapban négy, a többi alkalommal öt éjszakan keresztül folyt a vizsgálat. Az eleinte tapasztalt rendkívül kismértékű állatmozgás indokolta a csapdaéjszakák számának növelését. A fogott állatokról a következő információkat jegyeztük fel: csapda száma, állat faja, kora, ivara, tömege, talphossza, továbbá minden egyed egyéni azonosító kódot kapott a fogási naplóban. Az állatokat egyénileg jelöltük, fogás-jelölés-visszafogás (CMR) módszerét alkalmaztuk.

A csapdázáson kívül háttérváltozókra kiterjedő vizsgálatokat is folytattunk, melyek relevánsak lehetnek a kisemlős együttesek szempontjából .

Vegetációfelmérést végeztünk június és október hónapokban. Ezek során csapdapontonként felvételezésre került a lombkoronaszint záródása, a fa-, cserje- és lágyszárú szint borítása, az avarborítottság és avarvastagság, valamint a vizsgált

négyzetben előforduló növényfajok. A felmérés során használt mintavételi egység minden csapdapont esetében (a kvadrát szélére esőknél is) az a 8x8m-es négyzet volt, melynek középpontjában állt maga a csapda. A borításbecslést minden esetben ugyanaz a személy végezte. Esetleges mikroklimatikus különbségek kimutatására is végeztünk vizsgálatokat, többszöri ismétléssel (június, szeptember, október). Minden csapdapontban relatív páratartalmat, levegőhőmérsékletet, talajhőmérsékletet és fény mennyiséget mértünk. Figyeltünk arra, hogy lehetőleg ugyanabban a napszakban, a viszonylag állandó körülményeket biztosító déli órákban végezzük a vizsgálatokat. A felvételezések során minden alkalommal más-más kvadrátsorrendben vettük fel az adatokat.

Az állatok táplálékául szolgáló képletek minőségi és mennyiségi eloszlását kétféle módszerrel próbáltuk felderíteni. Talajcsapdázást végeztünk augusztusban és októberben. Kvadrátonként négy, random módon kiválasztott csapdaközben ástunk le poharakat, azokat hat éjszakán keresztül működtettük, félidőben ürítettük. A fogott potenciális táplálékállatokat tartósítottuk, határozásuk folyamatos. Másik, ebbe a témakörbe tartozó vizsgálatunk az októberi avarmintagyűjtés volt. Kvadrátonként öt, megegyező helyzetű csapdaközéből (középről és a négy sarokból) 1-1 liter mintát gyűjtöttünk, ezek feldolgozása jelenleg is zajlik.

A 33 csapdaéjszaka alatt összesen 301 alkalommal fogtunk kisemlőst, ebből 209 volt visszafogás (68,3%). Négy fajt mutattunk ki: vöröshátú erdeipocok (*Clethrionomys glareolus*), sárganyakú erdeieger (*Apodemus flavicollis*), erdei cickány (*Sorex araneus*), törpecickány (*Sorex minutus*). A gyűjtött fajok közül a vöröshátú erdeipocok volt a leggyakoribb (64,1%), ezt követően a sárganyakú erdeieger (22,8%), végül az erdei cickány és a törpecickány egyenlő gyakorisággal (6,5-6,5%) (1. táblázat). A fogási gyakoriság (fogás+visszafogás) a szegélyben volt a legnagyobb (54,8%), az újulatanban 44,2%-os, az idős bükkösben 1,0%-os értéket kaptunk (1. táblázat). Az egyedszám szezonális dinamikájáról elmondható, hogy a vöröshátú erdeipocok egyedszáma az augusztusi csúcsig egyenletesen növekedett, majd hasonló módon csökkent. Ezzel szemben a sárganyakú erdeieger egész évben stabil egyedszámot mutatott, míg a cickányok csak a kora őszi hónapokban jelentek meg nagyobb számban (1. ábra).

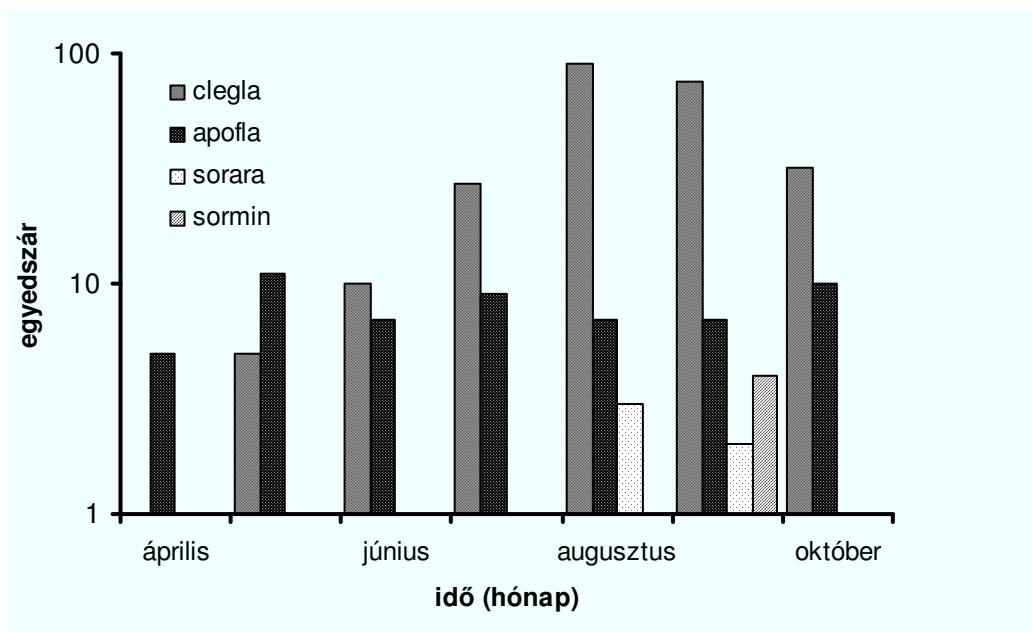
Eredményeink alapján azt mondhatjuk, hogy az egyes területek kisemlős együtteseinek között markáns különbséget tapasztaltunk. A fajok előfordulásának jellegzetes mintázata mögött valószínűleg a környezeti háttérváltozók állnak. A

rendelkezésre álló potenciális táplálékforrás mennyisége - úgy tűnik - jelentős hatással lehet a kisemlősök térbeli mintázatára. További teendőink az összegyűlt adatok részletes feldolgoása, statisztikai elemzése, a kapcsolódó irodalom maradéktalan áttekintése, valamint tavasszal a még szükséges, háttérváltozókra kiterjedő vizsgálatok ismétléseinek elvégzése.

A szerzők ezúton mondanak köszönetet az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságnak, hogy lehetővé tették a kutatást a tájvédelmi körzet területén. Ezen kívül Dr. Hornung Erzsébetnek (Szent István Egyetem, Állatorvos-tudományi Kar, Ökológiai Tanszék) és Koósz Barbarának a rendelkezésünkre bocsátott kutatási eszközökért, továbbá Szalkovszki Ottónak a vegetációfelmérésben nyújtott segítségével.

1. táblázat: A gyűjtött kisemlős fajok fogási táblázata területenként, (Kendig-hegy, Velem).

Faj	bükk			szegély			újulat			összesen		
	fogás	vf	össz.	fogás	vf	össz.	fogás	vf	össz.	fogás	vf	össz.
<i>Clethrionomys glareolus</i>	1	0	1	36	99	135	22	77	99	59	176	235
<i>Apodemus flavicollis</i>	2	0	2	12	12	24	7	21	28	21	33	54
<i>Sorex araneus</i>	0	0	0	5	0	5	1	0	1	6	0	6
<i>Sorex minutus</i>	0	0	0	1	0	1	5	0	5	6	0	6
Összesen	3	0	3	54	111	165	35	98	133	92	209	301

1. ábra: A gyűjtött fajok szezonális fogási mintázata, Kendig-hegy, Kőszeg (a fogási értékek logaritmus skálán értendők)

Adatok a Répce menti mocsárrétek területén előforduló özönnövények előfordulásáról és állományaikról

Keszei Balázs

9730 Kőszeg, Hunyadi u. 10.
e-mail: keszei@server.jurisich-koszeg.sulinet.hu

B. Keszei: Data about Invasive Plants of the Swamps along the Répce River

The spread of the invasive plants has become an important problem which needs a solution. The article reports information about the invasive plants living along the Répce River.

A Répce menti mocsárrétek a Fertő-Hanság Nemzeti Park részét képezik. Az elmúlt évekig rendszeres elvégzett kaszálással jó természetességi állapotban megtartott láp- és mocsárréteket, fajgazdag magassásosokat ismerünk a területről. Az állattartási szokások azonban – más magyarországi tájak községeihez hasonlóan, – a terület érintett falvaiban is gyökeresen átalakultak, ennek következtében a kaszálások egyre nagyobb réteken maradtak el, a gyepek kezelése gyakorlatilag megszűnt. A szükségszerűen bekövetkező egyéb természetvédelmi károsodások mellett – a korábban „kordában tartott” – inváziós fajok, más néven özönnövények terjedése is megoldandó, aktuális feladattá vált.

Az inváziós növények „olyan nem őshonos fajok, amelyek elterjedési területe és populációmérete a számukra megfelelő élőhelyeken, adott területen, adott tér- és időskálán monoton módon növekszik.” (MIHÁLY B. és DR. BOTTA-DUKÁT Z. (szerk.): *Biológiai inváziók Magyarországon, Özönnövények*, TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó Budapest, 2004. 408 old.).

Más országrészekben nem új keletű a probléma, a botanikusok is régóta ismerik a felvetődő természetességi gondokat, de átütő eredményt az eddigi módszerekkel nem sikerült elérni az özönnövényekkel szemben folytatott összecsapásokban. Mindhiába a jogszabályi kötelezettség az - egyes – inváziós fajok irtására, hiába a pollenallergia miatti egészségügyi, gazdasági figyelemfelhívás ezen növények országos visszaszorítása egyenlőre illúzió. Az inváziós tulajdonságú növényfajok előzönlük és átalakítják az egyes élőhelyeket, sok esetben eltüntetik az őshonos vegetációt, „bioradírként” viselkednek.

Az alábbi adatok a Répce mente védett területein illetve környező élőhelyeken előforduló inváziós fajokról adnak információkat.

Fajok jellemzése

Acer negundo L. – Zöld juhar (Aceraceae)

Észak-amerikai eredetű dísz- és haszonfa. Homoki, sziki és ártéri erdősítésekbe ültetik, gyakran elvadul és meghonosodik. A Csáfordjánosfához tartozó, jánosfai malom közvetlen környezetében egyetlen példány él. A várható állománydinamika: stagnáló.

Ailanthus altissima (Mill.) Swingle – Bálványfa (Simaroubaceae)

Kínai eredetű, könnyen elvaduló, agresszíven terjedő fafaj. 6-10 nagyobb példány él a jánosfai malom mellett álló régi gazdatiszti ház udvarán. Közülük két példány termésérlelő. Állománya, más helyeken való megjelenése valószínűleg enyhén növekedni fog. A Répce menti mocsárrétek nemzeti park határán kívül több helyütt is előfordul (Vámoscsalád-Csáfordjánosfa földút mellett nagyobb (kb. 100 m²-es) foltokban).

Ambrosia artemisifolia L. – Örömlévelű parlagfű (Compositae)

Észak-amerikai eredetű gyomfaj. Gyomtársulásokban helyenként tömeges, veszélyes allergén növény. Jól ismert biológiájú faj. A bolygatott területek határán fordul elő, egyelőre szálanként. Amennyiben nem jelennek meg új zavaró tényezők, úgy a réteken nem valószínű a terjedése.

Aster lanceolatus Willd. – Kisvirágú őszirózsa (Compositae)

Folyóink árterein – néhol tömegesen (pl. Szigetköz) – meghonosodott, amerikai eredetű növény. A Répce menti területeken csak egyetlen helyen, a vámoscsaládi Pomper erdőben fordul elő (ined. BALOGH L. 2000). 2000-ben egy kb. 4 m²-es területen 90 %-os borítást képviselt. Az állomány mai kiterjedése 8-12 m². Várható állománydinamika: valószínűleg – megfelelő csapadékviszonyok mellett – több helyen is megjelenik.

Echinocystis lobata Torr. et Gray – Süntök (Cucurbitaceae)

Vékony, felkapaszkodó, majdnem kopasz szárú növény. Észak-amerikai eredetű, napjainkban is terjedő „fátyolnövény”. A Répce vonalát kísérő galériaerdőben szinte mindenütt előfordul, igaz kicsi borítással (AD: +-1).

Fallopia x bohemica (Chrtek & Chrtková) J. P. Bailey – Hibrid japánkeserűfű (Polygonaceae)

Az óriás japánkeserűfű és az ártéri japánkeserűfű hibridje. A fenti két faj kereszteződéséből jött létre Európában. Először 1983-ban írták le Csehországban. Jelen van kertekben, bányákban, folyóvizek és utak mentén. A jánosfai malom

melletti gazdatiszti épülettel szemben 8-10 m² felszín borít. Terjedése a réteken nem valószínű.

Az 1. táblázat az fenti termőhelyen készített cönológiai tabellát mutatja be. A felvételezés BALOGH LAJOS által kidolgozott módszertan szerint készült (eredeti vegetáció „A”, fertőzött állomány „C”, átmenet „B”, B2: újulat).

1. táblázat			
2000. 08.19.	ASTER „C”	ÁTMENET „B”	LIGETERDŐ „A”
	2m x 2m	5m x 5m	20m x 20m
A szint (%)	60	70	70
<i>Fraxinus excelsior</i>	50	20	20
<i>Alnus glutinosa</i>	10	45	45
<i>Populus x canescens</i>	-	5	5
B1 szint (%)	10	20	20
<i>Crataegus monogyna</i>	10	5	5
<i>Cornus mas</i>	-	10	10
<i>Sambucus nigra</i>	-	5	5
C szint (%)	90	60	50
<i>Aster lanceolatus</i>	89	5	-
<i>Geum urbanum</i>	+	+	+
<i>Rubus sp.(B2)</i>	+	35	40
<i>Veronica officinalis</i>	-	5	+
<i>Quercus robur (B2)</i>	+	+	+
<i>Urtica dioica</i>	-	+	+
<i>Fraxinus excelsior (B2)</i>	+	+	+
<i>Torilis japonica</i>	+	+	+
<i>Hedera helix</i>		5	5
<i>Glechoma hederacea</i>	+	+	+
<i>Galeobdolon luteum</i>	-	5	5
<i>Acer campestre (B2)</i>	+	+	+
<i>Sambucus nigra (B2)</i>	+	2	2
<i>Cornus mas (B2)</i>	+	+	+
<i>Circaea lutetiana</i>	-	-	+
<i>Lamium purpurea</i>	-	-	+

Impatiens glandulifera Royle – Bíbor nyújljhozzám (Balsaminaceae)

A Nyugat-Himalájából és Kelet-Indiából származó kerti növény. Ártéri magaskórósokban, ligetekben elvadulva meghonosodik. Folyóvizek mentén szinte az egész országban előfordul. A Répce vonalában, kisebb csoportokban fordul elő, de szinte mindenütt. Állomány nagyságának prognosztizálása: növekedés.

Impatiens parviflora DC. – Kisvirágú nyújljhozzám (Balsaminaceae)

Közép-ázsiai eredetű növény. Nálunk ártéri vagy nyirkos erdőkben fordul elő. A Répce menti galériaerdőben illetve fasorok, facsoportok aljnövényzetében szálanként előfordul. Jelentős állomány növekedése nem várható.

Rudbeckia laciniata L.- Magas kúpvirág (Compositae)

Észak-amerikai eredetű dísznövény. A jánosfai malom közelében néhány négyzetméteres területen fordul elő. Állomány nagysága az elmúlt öt évben nem, vagy csak csekély mértékben változott.

Solidago gigantea Ait. – Magas aranyvessző (Compositae)

Amerikai eredetű dísznövény. A szár kopasz, a nyelves virágok túlnyúlnak a csöveseken. A nagygeresdi Petes és a Karcsai rét vegetációja 1995 óta jelentősen átalakult. Akkor szépen karbantartott ártéri mocsárrét és magassásos állományok váltakoztak. A kaszálás elmaradása illetve a nyugati oldalon történt szántás, majd felhagyás után a területen a magas aranyvessző átlagosan 3-4 AD értékkel van jelen. 2005-ben a vámoscsaládi Pomper réten is előre tört (foltokban AD: 4). További előfordulásai: Bognár rét (AD: 2), és a Répce vonalában kisebb csoportokban, vagy szálanként. Várható állománydinamikája: gyors terjedés, erősen veszélyezteti az eredeti vegetációt.

A védett terület határán kívül

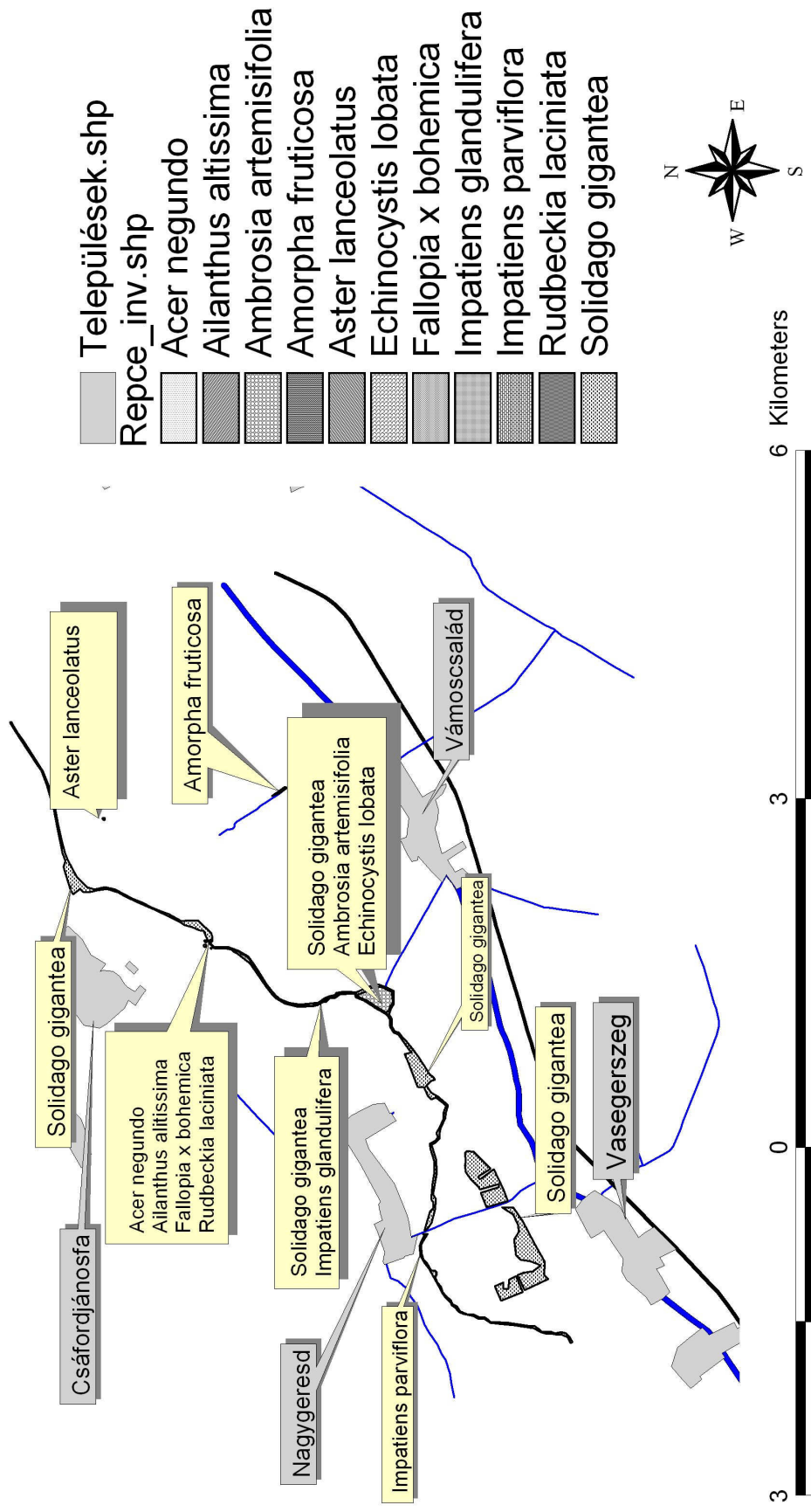
Amorpha fruticosa L. – Gyalogakác (Fabaceae)

Észak-Amerika keleti-, délkeleti vidékeiről származik. Először 1724-ben dísznövényként került Angliába. Magyarországi elő adata 1909-ből származik. A vámoscsaládi Bértagi út mentén több helyen ültetett, jelentős állománnyal rendelkezik. Állománya évek óta nem változik.

Őszirózsa (*Aster* sp.)

Inváziós növények a Répce mente védett területein

Vas megye ritka hínárfajai

Mesterházy Attila

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Óriszentpéter, H-9941 Siskaszer 26/a
e-mail: mesterhazy@onp.kvvm.hu

A. Mesterházy: Rare Reed-Grass Species of Vas County

In western Hungary a lot of different species of reed-grass can be found. The mine lakes as habitats are very important for these species. Some reed-grass species have natural habitats. The change of these habitats caused their disappearance. The study presents the rare reed-grass species of Vas County.

Ha vizes élőhelyekben gazdag területekről beszélünk a Nyugat-Dunántúlról kevés szó esik, itt ugyanis nincsenek folyamok, halastórendszerek, nagy kiterjedésű természetes állóvizek mint az Alföldi jellegű területeken. Igaz, hogy vizes élőhelyekhez kötődő madarak tekintetében fajszegényebbek a vasi vizek, de ha a hínárfajok változatosságát nézzük az alföld elmarad a Nyugat-magyarországi peremvidék mögött. Itt ugyanis a vízi élőhelyek is változatosabbak, mint a síkvidéken, megtalálhatók gyors folyású patakok, víztározók, csatornák, természetes mélyedésekben kialakult vízállások, bányagödrök és a szabályozatlan Rába folyó. Hínárfajok tekintetében különleges jelentőséggel bírnak a kavicsbányatavak, melyek létesítésével lehetővé vált olyan fajok megjelenése megyénkben amelyek életfeltételei régen nem voltak adottak. Továbbá az újonnan épült víztározókban is sikeresen megtelepedtek,- ha csak időlegesen is- ritka hinarak. Jónéhány faj viszont természetes élőhelyekhez kötődik, melyeknek a múlt században történő átalakítása (lecsapolás, mederrendezés) ritkulásukat vagy kipusztulásukat okozta. Különösen fájó a Marcal medence meliorációja következtében elpusztult vizes élőhelyek elvesztése. Itt voltak megyénknek egyetlen tőzeges és meszes hordalékot tartalmazó területei. Egyes fajok (pl. vizilófark, üveglevelű békaszőlő) Vas megyében csak itt éltek és a Marcal melioráció számukra a véget jelentette. Továbbiakban Vas megye ritka hinarait mutatom be, a vastagon szedett fajok hazánkban védettek.

Vizilófark (*Hippuris vulgaris*)

Tavak, árkok, lassan folyó vizek parti régióiban élő, hazánkban visszaszorulóban lévő, védelemre érdemes növény. Megyénkben Petőmihályfán (valószínűleg a Sárvíz mente), a kemeneskápolnai lápon és a Kodó patak medrében találták az 1900-as évek közepén. Azóta a szóban forgó élőhelyek jelentős

átalakuláson mentek át (mederrendezés, lecsapolás), adatait a kifejezett keresés ellenére sem sikerült megerősíteni. Kipusztulnak kell tekintenünk.

Békaliliom (*Hottonia palustris*)

Árkok, kisebb tavak, holtágak védett növénye, melynek szerencsére még nagy állományait ismerjük a Rába mentéről. Mivel a folyóágak lefűződésére napjainkban már ritkán kerül sor, a faj visszaszorulására lehet számítani.

Púpos békalencse (*Lemna gibba*)

Magyarországon szórványos előfordulású békalencsefaj, árkokban, kisebb tavakban él a szerves szennyezést jól tűri, sőt a tápanyagbevitel az elszaporodását okozza. Szerves anyagokban gazdag víztesteket megyénkben is sokat találhatunk, ezért meglepő, hogy a faj milyen kevés élőhelyről került elő. Több mint száz éves adatát a Kőszegi-hegységből újabban nem sikerült megerősíteni. Az elmúlt években a Marcalból (Mersevát) és a Hosszú tóról (Kemenesmagasi) került elő.

Gyűrűs süllőhínár (*Myriophyllum verticillatum*)

Rokona a füzéres süllőhínár (*Myriophyllum spicatum*) megyénk egyik leggyakoribb hínárfaja, a gyűrűs süllőhínárnak is több adata volt a Rába holtágairól (Csákánydoroszló, Körmend, Vasvár) és a Marcalból, de később ezeket nem erősítették meg. Tavalyi évben kis egyedszámban került elő újra a Marcalból (Boba), megyénkben kipusztulás szélén áll. Visszaszorulása vizeink eutrofizálódásával magyarázható.

Nagy tuskéshínár (*Najas marina*)

Hazánk kavicsbányatavaiban, holtágaiban és a Balatonban többfelé él. Különösen kedveli a gyorsan felmelegedő, enyhén sós állóvizet. Ilyen élőhelyek megyénkben csak kis számban találhatók, ezért nem meglepő hogy a közelmúltig csak egy régi adatát ismertük Püspökmolnáriból az 1800-as évek végéről. Néhány éve a gyöngyöshermáni kavicsbányából és az ódorvai téglagyári tóból (Vashosszúfalu) kerültek elő szép állományai.

Fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*)

Az ország nagy részén elterjedt faj, holtágokban, csatornában és mesterséges tavakban is előfordul elsősorban meszes vizeinkben. Megyénkben mindig ritkának számított, ami egyrészt annak tudható be hogy nálunk főleg savanyú kémhatású állóvizek vannak, másrészt kevés az olyan holtág, amely a folyótól alulról is kap vizet. Jelenleg egy természetes előfordulása ismert a gasztonyi holtágban.

Hegyeslevelű békaszőlő (*Potamogeton acutifolius*)

Európai elterjedésű faj, areája egész területén ritka előfordulású. Egykor a lefűződött holtágak, folyóöblök első megtelepedője volt. Talán nem véletlen, hogy a régi adatainak zöme - hazánk egyik legtermészetesebb állapotú folyójához- a Rábához köthető. A szabályozásokkal az ország nagy részén életfeltételei ma már nem adóttak, aktuális előfordulásait is mesterségesen kialakított víztestekből ismerjük. Megyénkből egyetlen helyen került elő Sárvár mellett egy anyaggyerő gödörből kis példányszámban. Sajnos az élőhelyet 2005-ben betemették.

Színes békaszőlő (*Potamogeton coloratus*)

Egész európai elterjedési területén ritka faj, főleg meleg vizű forrásokban és tőzeges láptavakban él. Hazánkban a kipusztulás szélén áll. Vas megyében egy adata ismert az 1970-es évek végéből (Nagymizdó-Csörnöc), de mivel a szóban forgó lelőhely jelentősen eltér a faj többi ismert élőhelyétől és a színes békaszőlő viszonylag könnyen összetéveszthető a Csörnöcben gyakori úszó békaszőlővel (*Potamogeton natans*), az adatot tévesként kell értelmeznünk.

Üveglevelű békaszőlő (*Potamogeton lucens*)

Hazánkban a kevésbé szennyezett, karbonátos folyó illetve állóvizek mélyebb részein még többfelé előforduló hínárfaja. Megyénkben mindig is nagyon ritkán találták, a Marcalból és Szombathely környékéről voltak nagyon régi adatai. Jelenleg egy aktuális előfordulásáról tudunk: kis állománya él a szergényi övcsatorna mélyebb részein.

Tompalevelű békaszőlő (*Potamogeton obtusifolius*)

Megyénk leghíresebb hinara, melyet Polgár Sándor talált Kám mellett a Csörnöcben, még az 1920-as években. A növényt később Gayer Gyula is gyűjtötte a közeli Bejcggyertyánoson szintén az említett vízfolyásban. Az adatot a későbbi Vas megyével foglalkozó flóraművek átvették, de a növény előfordulását senki nem erősítette meg. A fajt hazánkban nagyon ritkán észlelték, mindössze 4 adata ismert a két Vas megyeivel együtt. A Csörnöcön gyűjtött herbáriumi példányok mind jól fejlett természetes egyedek, valószínűleg a vízfolyás Kám alatti szakaszán többfelé élhetett. A patak ezen szakasza kevésbé szabályozott és többfelé található mai is olyan élőhelyek (vizitökös, süllőhinaras társulás), melyekben a növény egykor élt, ezért előfordulása napjainkban is valószínűsíthető. A faj azonban területen folytatott aktív botanikai kutatómunkák ellenére sem került elő, ezért egyenlőre kipusztultnak kell tartanunk.

Sertelevelű békaszőlő (*Potamogeton trichoides*)

Jelentéktelen külsejű, nehezen felismerhető ritkának tartott hinarunk, könnyen felmelegedő kis tavacskákból, víztározókban él. Megtalálását nehezíti, hogy legtöbbször csak vegetatív példányokkal találkozhatunk. Mindezek tudatában nem meglepő, hogy az országból napjainkig mindössze 12 adata volt (Vas megyéből nem közölték). Az utóbbi két évben Vas és Zala megyében 8 helyen is megtaláltuk, ami jelzi hogy hazánkban nem olyan ritka fajról van szó mint amilyennek gondoltuk korábban. A mesterséges tavak (kavicsbányák, víztározók) létesítésével lehetővé vált a faj szélesebb elterjedése. Vas megyei adatai: Porpác: bányagödör, Rábahídvég: a hídvégi erdőben található régi kavicsfejtés (szép természetes példányok), Csörötnek: felhagyott kavicsbánya a Rába árterében, Sárvár: az elkerülő út hídjával együtt egy nagyobb pocsolyában.

Hínáros békaszőlő (*Potamogeton perfoliatus*)

Hazánkban viszonylag gyakori faj, mely a Nyugat-dunántúli régióban azonban meglehetősen ritka. Megyénkben a múlt század közepén Halogy mellett és a Csencsi patakban (Vasalja) találták, azóta nem került elő. Vas megyéből kipusztultnak kell tekintenünk.

Nagy vízboglárka (*Ranunculus aquatilis*)

A vízboglárkák nagyon nehezen határozható növények, hazai elterjedésük tisztázása még várat magára. Az úszó levéllel rendelkező egyedek beazonosítása még viszonylag egyszerű, de az esetek többségében ilyen példányok megtalálására kevés esély kínálkozik. A nagy vízboglárka Vas megyei előfordulása a herbáriumi példányok revíziójával volt lehetséges, melynek során két régi előfordulás vált ismertté Sorkikápolna és Petőmihályfa térségéből. Az utóbbi években Nemeskocs egy csatornájából és az ikervári duzzasztó melletti holtágából került elő, de más hasonló jellegű élőhelyeken is felbukkanhat a megyében.

Sósvízi boglárka (*Ranunculus baudotii*)

Nevéhez méltóan elsősorban szikes vizekben előforduló vízboglárka faj. Megyénk a szikes jellegű vizek tekintetében kevésbé reprezentált, ezért nem meglepő, hogy a fajnak nincs régi adata. A mesterházi kavicsbányatavakban található szép állományai csak néhány éve kerültek felfedezésre.

Rucaöröm (*Salvinia natans*)

Főleg az alföldi csatornákból, nagyobb folyók holtágaiban előforduló védett fajunk, Vas megyéből régi adatai nem ismertek. 2002-ben a Meggyeskovácsi mellett

található Rába holtágából került elő kis állománya. A következő év nagy szárazsága miatt a holtág kiszáradt és a növény előfordulását azóta nem sikerült megerősíteni.

Sulyom (*Trapa natans*)

Melegkedvelő faj, nálunk főként nagyobb folyók (Duna, Tisza, Dráva) holtágaiban és gyorsan felmelegedő tavakban él. Megyénkben régi adatai a Rába holtágairól származtak, döntően ma is ezekben a lefűződött folyószakaszokban él. Tömeges előfordulásait találjuk a Rába mente felhagyott kavicsbányatavaiban, néha a folyó csendes öbleiben is megjelenik. A szajki tavakban is megtalálható. Versenyképessége jó, élőhelyein más hínárfajok rovására terjed.

Közönséges rence (*Utricularia vulgaris*)

A hazai rencefajok elkülönítése nem egyszerű feladat, mivel sok esetben vegetatív állományokkal találkozhatunk és a határozókulcsok döntően a virágzó példányokra fókuszálnak. Sajnos a pongyola rence-közönséges rence szétválasztása még virágzó állapotban sem egyszerű a hazai kulcsok alapján. Különösen a herbáriumi példányok határozása nehéz, mivel a virág eredeti alakja már többnyire nem megfigyelhető. Az említett okok miatt a rencefajok régi adatait kellő óvatossággal kell kezelnünk. A legújabb vizsgálatok szerint megyénkben a pongyola rence (*Utricularia australis*) elterjedt, míg a közönséges rencének nem ismert aktuális előfordulása. A hazai rencefajok elterjedésének megállapítása és a régi adatok felülvizsgálata szükségszerű lenne.

Tófonal (*Zannichelia palustris*)

Nehezen észrevehető, jelentéktelen külsejű növény, kedveli a kavicsos aljzatot. Álló-és folyóvizekben egyaránt előfordulhat de sehol sem gyakori. Vas megyéből utolsó adata az 1800-as évek végéről származik (Celldömölk-Marcal). Az intenzív kutatásoknak köszönhetően az utóbbi években több helyről is előkerült. Előfordulásai: Bucsú (belterület): Arany-patakban tömeges, Mesterháza: temetővel szemben lévő tóban néhány egyed, Tormásliget: kavicsbányában kis számban, Kenyeri: Rába folyóban néhány kisebb csoport, Kemeneskápolna: csatornában szórványos.

KRÓNIKA

Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 5. konferenciájáról

Gyurácz József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

J. Gyurácz: Report on the 5th Conference of the European Ornithologists' Union

The 5th EOU Conference was organized in Strasbourg. There were five Hungarian delegates. The report tells about one session of the conference, where Dr. Tibor Szép and his colleagues presented a new research method of analyzing the chemical components of bird-feathers.

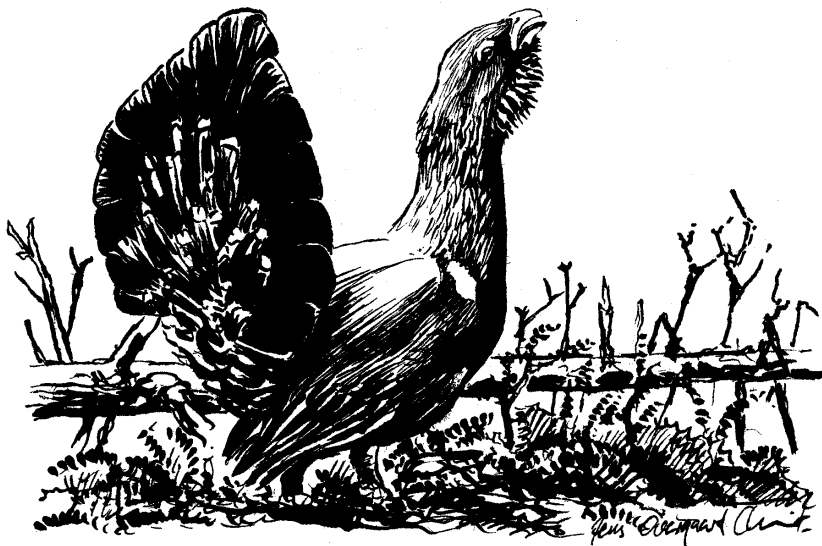
Bologna, Gdansk, Groningen és Chemnitz után az Európai Ornitológiai Unió 2005. augusztus 20-tól 23-ig Strasbourgban rendezte meg 5. konferenciáját. A rendezvényen közel 400 szakember regisztráltatta magát. A konferencián 5 plenáris előadás, 5 szekcióban több mint 30 előadás hangzott el és több mint 100 posztert mutattak be. Magyarországról személyesen öten vettünk részt. Az előadások és a poszterek témája nagyon változatos volt, szinte felölelte az egész madártant: környezetváltozás és a madárpopulációk alkalmazkodása, tengeri madarak táplálkozásának ökológiája, az elterjedési terület szélén élő populációk helyzete, a madarak viselkedésének genetikája, a vonuló madarak és paraziták kapcsolata, emberi tevékenységek hatása a madarak költésére, tollak kémiai elemzése a madárvonulás vizsgálatában, fajok közötti akusztikus kommunikáció, hibridizáció jelensége.

A poszter szekcióban mutattam be a vörösbegy tömördi vonulásával kapcsolatos eredményeinket (Gyurácz J. – Bánhidi P. – Gyimóthy Zs. Habitat selection and migration dynamics of the migration populations of Robins *Erithacus rubecula* in the autumn migration period), melyeket Busse professzor Úr, a SEEN kutatási program vezetőjének javaslatára egy lengyel PhD hallgató fel is használt a vörösbegy európai populációinak vonulási irányával foglalkozó doktori értekezéséhez.

A konferencia egyik szekciója mondhatjuk, hogy egy kis magyar szimpózium volt, ahol dr. Szép Tibor és kollégái tartottak néhány előadást egy általuk kifejlesztett új kutatási módszer alkalmazásáról és eredményeiről. A módszer segítségével madarak tollából ki lehet mutatni 40 kémiai elem koncentrációját. A tollakban lévő

elemek minősége, aránya a talajban, vízben lévő és a táplálékkal, ivóvízzel felvett elemek összetételétől függ. Így a tollakra jellemző elemmintázatból következtetni lehet arra a helyre (költőhely, vedlő és telelőhely), ahol a tollakat a madarak növesztették. A módszer alkalmazásának különösen nagy jelentősége van azoknál a madárfajoknál, amelyeknél kevés gyűrűs madár megkerülés van az afrikai telelőhelyekről. Tiborék előadásának nagy sikere volt.

A konferencia résztvevői számára több szakmai kirándulást kínáltak a szervezők. A Vogézek hegységbe szervezett programot választottam, ahol az ott élő 50 példányból álló siketfajd (*Tetrao urogallus*) populáció élőhelyét jártuk be és közben a faj védelmének problémáiról, lehetőségeiről kaptunk tájékoztatást. A francia siketfajd védelem jó példa arra, hogy viszonylag kis példányszámú populációt hosszú távon is meg lehet óvni a kipusztulástól jól szervezett, megfelelő élőhelykezelést és szemléletformálást is magában foglaló, komplex védelmi programmal. A francia tapasztalatok hasznosak lehetnek az őrségi siketfajd visszatelepítési kísérlet számára is. Sajnos az esős, hűvös idő miatt kevés madarat láttunk, siketfajdot, egyet sem.

Siketfajd (*Tetrao urogallus*)

TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS

Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója, Szombathely, 2005

Kelemen Tibor

9700 Szombathely, Gothard Jenő Általános Iskola

T. Kelemen: Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition

The 9th Competition was organized in the Gothard Jenő Primary School. The first turn of the competition was a written test; the second one was a series of practical tasks. There were 12 teams.

Idén is a Gothard Jenő Általános Iskola adott otthont a Madarak és fák napi verseny területi fordulójának, melyet kilencedik alkalommal rendeztünk meg. Ennek megfelelően gördülékenyen haladtak az események. A jelen lévő iskolák háromfős csapatait dr. Gyurácz József a Chernel István Madártani és Természetvédelmi egyesület elnöke, illetve az iskola részéről Andor Ottó igazgató úr köszöntötte.

Ezt követően az írásbeli része következett a versenynek, ahol a diákok az év madaráról, az év fájáról, gyakorlati madárvédelemről töltöttek ki tesztlapokat. Diaképekről madárfajok meghatározásával, madárhangok felismerésével adhattak számot tudásukról a csapatok. A második forduló gyakorlatiasabb jellegű feladatokból állt. Levelek, tremések, madártollak felismerése, odútípusok és lakóinak ismerete volt a feladat. A részt vevő 12 csapat szoros küzdelemben küzdött, melyből a Paragvári utcai Általános Iskola került ki győztesen, s ezzel bejutottak a dombóvári országos döntőbe. A többi csapat sem távozott üres kézzel, minden résztveő ajándékot kapott, madaras könyv, plakát, képeslap formájában. A területi fordulóról továbbjutott csapatok az országos döntőn is szép eredményeket értek el. Az alábbiakban az utóbbi pár év országos eredménye látható.

2000. Móra Ferenc Általános Iskola	Répcelak	7. helyezés
2001. Neumann Általános Iskola	Szombathely	2. helyezés
2002. Neumann Általános Iskola	Szombathely	1. helyezés
2003. Gothard Jenő Általános Iskola	Szombathely	3. helyezés
2004. Tolnay Sándor Általános Iskola	Gyöngyösfalu	13. helyezés
Paragvári Általános Iskola	Szombathely	9. helyezés
2005. Paragvári Általános Iskola	Szombathely	9. helyezés

Madarász ovi 2005

Lőrincz Csilla

9700 Szombathely, Széll K.u.51.

Cs. Lőrincz: Ornithological Kindergarten 2005

The program lasts during the whole year. It takes place in the largest kindergarten of the town. The report presents the activities and games carried out in each month of the year. The society often organizes slide shows and lectures in other institutes as well.

Madarász ovis programunk egy egész éves jól bevált tematika szerint működik. Szeptembertől már a 9. évfolyamot kezdtük. Madarász csoportunk a város legnagyobb óvodájában, az Aréna Óvodában működik, melyben a mindekori nagycsoportosok vehetnek részt. Óvodánk körülbelül 100 nagycsoportosából 15-16 természet iránt érdeklődő gyermeket beszélgetés és óvonői ajánlás alapján választok ki.

Ezek a gyerekek nagyon szívesen jönnek a kirándulásokra, foglalkozásokra, hiszen a városi élet minden napjaiból nagyon hiányoznak a természetben eltöltött napok szabadsága, a természet megismerésének varázsa. A madarász ovisok egy év alatt megtapasztalhatnak, megismerhetnek mindent a természet világából, amit iskolás korukban hasznosítani tudnak tanulmányaik során.

A visszajelzések igazolják, hogy programunk sokszínűsége milyen hatékonyan épül be egész személyiségükbe, hiszen ezek a gyermekek éppen abban az életkorban tapasztalják meg a természet és a környezet sokszínűségét, amikor arra a legfogékonyabbak.

A tanév során minden hónapban tartunk terepi és óvodai foglalkozásokat. Szeptember-októberben a terepi foglalkozások alkalmával egy-egy napot töltünk a tömördi Madárvártán, ahol madársimogatáson vehetnek részt és a terület élővilágával is megismerkedhetnek.

Novemberben a madarász sulisokkal közös kirándulásunk a felsőcsatári odúellenőrzés és madárgyűrés, ahol gyönyörködhetünk a táj szépségeiben is. Decemberben Madárkarácsonyt rendezünk a sulisokkal a Kámoni Arborétumban, ahol feldíszítünk otthon készített madáreleségekkel egy fát és megfigyeljük az etetőn előforduló madarainkat, téli vendégeinket.

Januárban ellátogatunk a Savaria Múzeumba, ahol a természettudományi és a várostörténeti kiállítást tekintjük meg.

Februárban idén is kirándultunk a Chernel-kertbe, ahol nagyon kedvesen fogadnak mindig bennünket és megfigyelhetjük a természetben csak ritkán látható ragadozó madarakat. Nagy élményt jelentenek a sasfélék, sólyomfélék, bagolyfélék. Az itthon maradt gólyák is külön örömet okoznak számunkra, hiszen ilyen közlelől nemigen láthatóak ezek a kedvelt madarak.

Márciusban Horvátnádaljára kirándulunk, a megye egyik legszebb tavaszi erdejébe, ahol a kora tavaszi virágok színes tengere fogad bennünket.

Áprilisban a Kámoni Arborétumban odúellenőrzésen veszünk részt, ahol nagy öröm látni a kis fiókákat az odúban.

Májusban az óvodánk udvarán rendezzük meg minden évben A Madarak és Fák Napját, ahol a jól bevált forgatókönyv szerint tevékenykedhetünk, játszhatunk. A nagycsoportosok akadályversenyen adnak számot természet ismeretükről, a középsősök manuális tevékenységek közben természetes anyagokból kismadarakat, fákat készítenek, rendezünk aszfaltrajz versenyt, szavaló- és énekversenyt, az óvonénik pedig mesejátékot adnak elő. Ez a kedves rendezvény óvodánk legszínesebb és legkellemesebb napja.

A bentti óvodai foglalkozásainkonálalában altatási idő alatt (a nagycsoportosok úgysem szeretnek aludni), minden hónapban vetítéssel egybe kötött manuális foglalkozást tartunk. Ennek során a terepen látott madarakat vetítem le a gyermekeknek, a foglalkozás végén pedig természetes anyagokból kevésbé ismert technikákkal készítenek madaras munkákat (agyagkép, csuhémadár, mozaikkép, gyöngyfűzés, stb.).

Ez a madarász programunk az óvodai feladataink elvégzéséhez sok-sok ismeretet, tapasztalatot ad a gyerekeknek. Év végére nem csak madárismeretük gyarapodik, hanem személyiségük is egészen más beállítottságú lesz. Így iskolás korukra vonzódnak a természet- és környezetismereti témák iránt és szívesen vesznek részt később iskolásoknak szervezett táborokban, erdei iskolai programokban és jól szerepelnek természetismereti versenyeken is.

Egyesületünk környezeti nevelése azonban nem korlátozódik csak a madarász ovira és sulira, hanem sok-sok segítséget nyújtunk iskolák és óvodák természetismereti, környezetismereti foglalkozásainak lebonyolításához, szívesen

járunk intézményekbe diavetítésre, előadásra vagy megszervezzük nekik a Madárvártán való tartózkodást, szakvezetést biztosítva számukra.

Madáretetőm madarai gyermekrajz pályázat 2005-ben

Lőrincz Csilla

9700 Szombathely, Széll K.u.51.

Cs. Lőrincz: 'Birds of my Feeding Table', Children's Competition

The paintings, drawings compositions and poems the children sent in this year were very valuable reflecting the joy the theme gave to the kids. The best (listed in the article) were awarded on the Day of Birds and Trees.

Az idén is meghirdettük az MMIK-val közösen a „Madáretetőm Madari” pályázatot, a megye általános iskoláinak, óvodáinak és egyéni pályázóknak.

Szép számmal érkeztek tablók, rajzos alkotások, fogalmazások, versikék, élményleírások iskolásoktól és óvodásoktól.

Május 10-én ünnepséggel egybekötött díjátadáson jutalmaztuk a sikeres pályaműveket.

Az értékes munkák kiállításon kerültek bemutatásra. A megnyitót színesítette az oldai óvodások kedves kis tavaszváró műsora, mely nagy tetszést aratott. A pályázatok beküldői okleveleket és értékes könyvjutalmakat és kiadványokat vehettek át.

Iskolák közül a legjobb munkákat beküldők:

- Nagysimonyi Általános Iskola
- Vasvár, Kardos László Általános Iskola
- Neumann János Általános Iskola, Szombathely

Díjazott intézmények még:

- Ostffyasszonyfai Általános Iskola
- Apátistvánfalvai Általános Iskola
- Uraiújfalvai Általános Iskola
- Paragvári Utcai Általános Iskola, Szombathely
- Püspökmolnári Általános Iskola
- Hosszúperesztegi Általános Iskola
- Váti Benedek Elek Általános Iskola

Óvodák közül:

- Mocorgó Óvoda, Szombathely

- Csepregi Nádasdi Utcai Óvoda
- Jánosházi Napköziotthonos Óvoda
- Mesevár Óvoda, Szombathely
- Bő, Körzeti Óvoda
- Csöngői Óvoda
- Ostffyasszonyfai Óvoda
- Maros Óvoda, Szombathely

Egyéni pályázók közül jutalomban részesült:

Óvodások közül:

- Petényi Róbert – Marton György (Mocorgó Óvoda, Szombathely)
- Péteri Dorottya – Balogh Sára (Mesevár Óvoda, Szombathely)
- Szabó Lilla – Budai Ádám (Jánosházi Óvoda)

Iskolások közül:

- Hajas Viktória (Nagysimonyi)
- Lőrincz Szilveszter (Nagysimonyi)
- Bagics László (Ostffyasszonyfa)
- Leitner Veronika (Ostffyasszonyfa)
- Dancsecs Martin (Apátistvánfalva)
- Horváth Orsolya (Apátistvánfalva)
- Varga Adél (Vasvár)
- Gombos Laura (Uraiújfalu)
- Zséder Anita (Vát)

Egyesületünk gratulál a nyerteseknek és ezután is várjuk érdeklődésüket, pályázataikat.

Erdei fülesbagoly (*Asio otus*)

**A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2005-ben**

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Környezetvédelmi Alap

Célelőirányzat

Nemzeti Civil Alapprogram Nyugat-Dunántúli Kollégiuma

Berzsenyi Dániel Főiskola, Természettudományi Főiskolai Kar,

Állattani Tanszék

Természeti Örökségünk Alapítvány

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

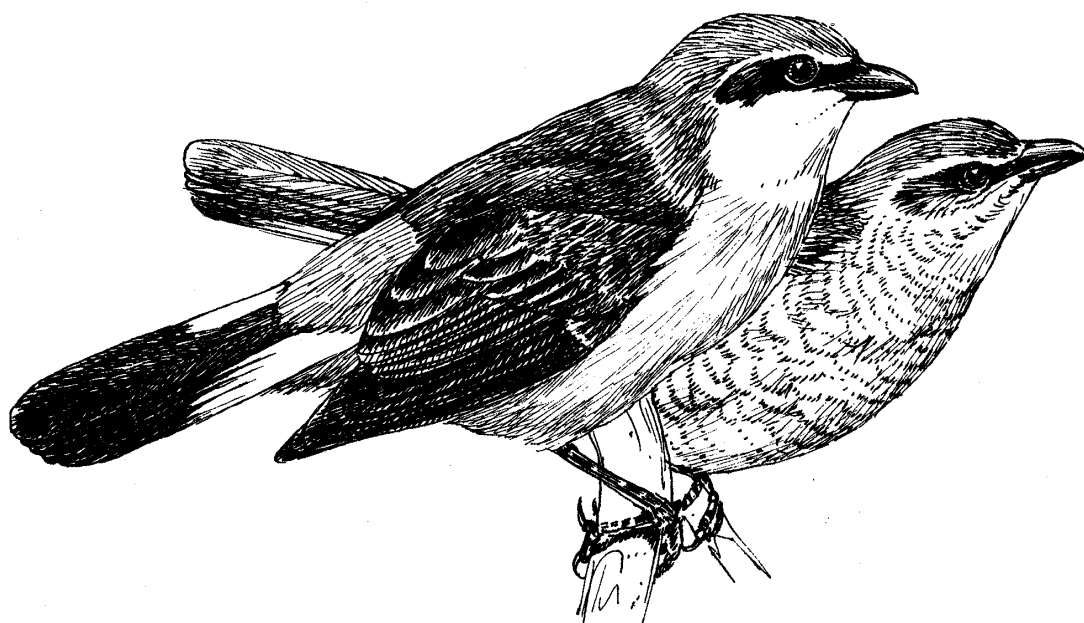
Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata

Vas Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ

KÖSZÖNJÜK!

**2006. ÉV A TÖVISSZÚRÓ GÉBICS (LANIUS COLLURIO)
VÉDELMÉNEK ÉVE**

Támogassa az 1%-kal! Adószám: 19001243-2-43

Az őszirózsás rajzot Kókay Szabolcs készítette, a többi BirdLife grafika
Az angol nyelvű kivonatokat Bíró Zsolt fordította

A bíbor nenyúlhozzám (*Impatiens glandulifera*) virága
a Répce mentén (Fotó: Keszei B.)

Évente egyszeri szárzúzózással akadályozzuk meg a cserjék térhódítását a réteken.
Tömörd, 2005. október 10. (Fotó: Mátrai N.)

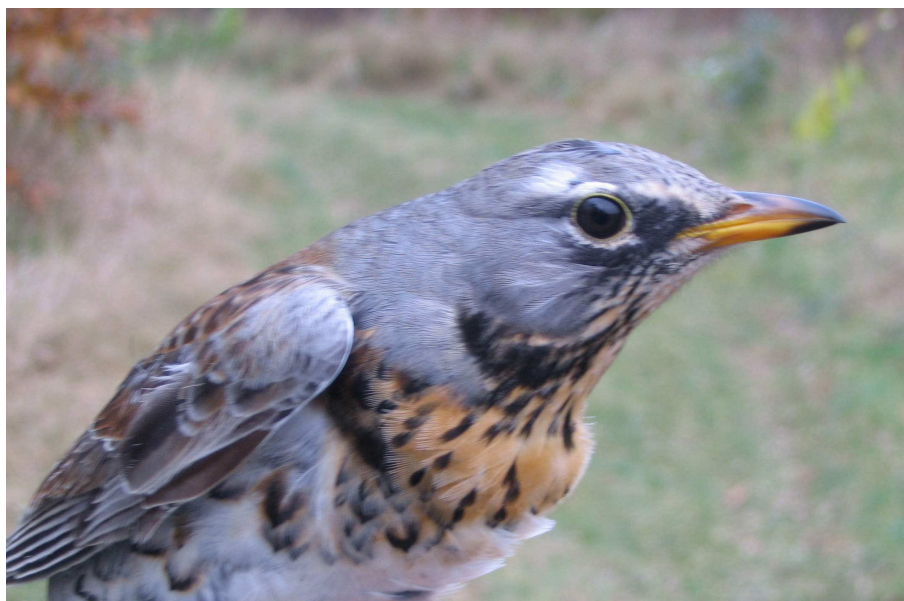
Békák, gőtéek petézhelyeinek kialakítása az Őrségben. (Fotó: Dankovics R.)

A kockás sikló (*Natrix tessellata*) ritka hüllőfaj Vas megyében.
Felsőcsatár, Pinka mente, 20005. április 13. (Fotó: Havas M.)

A kis légykapó (*Ficedula parva*) élőhelye és fiókái.
Kőszeg, 2005. június 14. (Fotó: Németh Cs.)

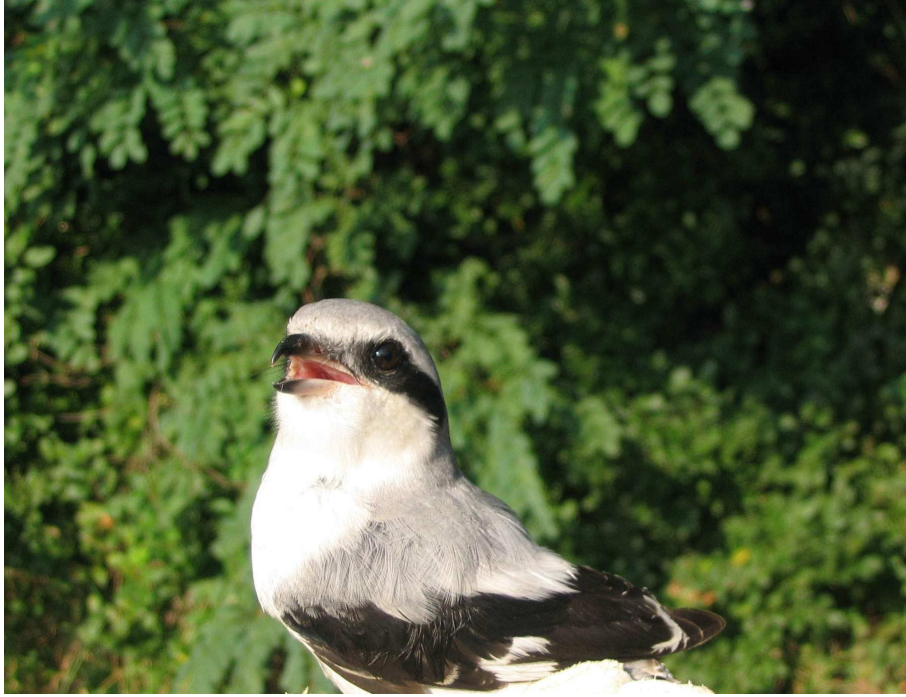
Fenyőrigó (*Turdus pilaris*) első idej gyűrűzött példánya.
Tömörd 2005. november 05. (Fotó: Mátrai N.)
Egy éneklő hím példányt is megfigyeltek a BDF hallgatói
a tömördi tónál 2005. május 17-én

Sárszalonka (*Gallinago gallinago*) előfordulása a tömördi tó jó, vizes állapotát jelzi.
Tömörd, 2005. szeptember 25. (Fotó: Kaszab E.)

Jégmadár (*Alcedo atthis*) gyűrűzött példánya.
Tömörd, 2005. szeptember 02. (Fotó: Gyurácz J.)

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*) első idei gyűrűzött példánya.
Tömördön, 2005. szeptember 25-én (Fotó: Kaszab E.)

Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*) első idei gyűrűzött példánya (hím)
Tömördön, 2005. szeptember 25-én (Fotó: Gyurácz J.)

Szombathelyi madarász ovisoknak tart bemutatót Gabnai Henrietta biológia szakos tanár. Tömördi Madárvárta, 2005. október. (Fotó: Gyurácz J.)

A Madarak és Fák Napja vetélkedő csapatait tájékoztatja Kelemen Tibor tanár úr. Szombathely, Gothard Jenő Általános Iskola, 2005. március 18. (Fotó: Gyurácz J.)